

TOKAJ A MIÉNK?

A tokaji bor eredetvédelméhez kapcsolódó jogi szabályozás, a védelemhez kapcsolódó jogi problémák, a szlovák-magyar borvita elemzése a vonatkozó hazai és nemzetközi, valamint uniós szabályozás tükrében

PÁLYAMUNKA

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETÉS	3
II. MIÉRT OLYAN KÜLÖNLEGES EZ A BOR?	5
III. TÖRTÉNETI HÁTTÉR	9
IV. A TOKAJI BORT FENYEGETŐ VESZÉLYEK.....	13
V. EREDETVÉDELEM	16
VI. NEMZETKÖZI SZINTŰ SZABÁLYOZÁS	19
VII. UNIÓS JOGFORRÁSOK	22
VIII. HAZAI SZABÁLYOZÁS.....	30
IX. TOKAJ ÉS A SZLOVÁKOK - PROBLÉMA FELVÁZOLÁSA	32
X. A SZLOVÁK-MAGYAR KONFLIKTUST MEGHATÁROZÓ NEMZETKÖZI MEGÁLLAPODÁSOK, SZERZŐDÉSEK	39
XI. INDOKOK A TOKAJI BOR VÉDELME MELLETT – AVAGY MIÉRT IS DÖNTSÖN AZ EURÓPAI UNIÓ TÖRVÉNYSZÉKE CSAK A „MAGYAR” TOKAJI MEGTARTÁSA MELLETT?.....	42
XII. BEFEJEZÉS, ÖSSZEGZÉS	47

IRODALOMJEGYZÉK

FOLYÓIRATOK

JOGFORRÁSOK

I. BEVEZETÉS

„A magyar nép méltán lehet büszke a Kárpát-medence egészéhez, vagy egy-egy tájegységéhez kötődő, több száz éves történelmi múlttal rendelkező hagyományaira, szokásaira, kultúrájára. A Kárpát-medence magyarlakta vidékein számtalan érték halmozódott fel, melyek szellemi vagy éppen élelmiszer-ipari termékként – mind ez ideig – túléltek a változó világ nehézségeit”¹.

Évszázadok óta Európában a legismertebb magyar termék a *Tokaji Aszúbor*, mely a legmagasabb presztízs szinten jeleníti meg a magyar azonosság értékeit. Kevés népnek van ilyen terméke. A magyar nemzeti imádság, a *Himnusz* is említ egy bort, a tokaji nektárt, azaz a tokaji essenciát. *Kölcsey Ferenc* versében hálát ad a tokaji nedűért, mely Istentől kapott örök értéként köti össze múlt és jelen borkedvelőit².

„A tokaji bornak világra terjedő hírének minősége alapította meg. Az elméleti és gyakorlati tudományok ösmeretével felfegyverzett emberi elme mind e mai napig nem volt képes a tokaji hegyláncz borának kiválóságát s kifürkészhetetlen zamatát más vidéken, más éghajlati és talajviszonyok között megteremteni. Próbát tett vele a földrészek mindenikén, de nem boldogult. Ennek a különlegességnek, ennek a természeti kincsnek, a teremtető kedvezéséből mi magyarok vagyunk a tulajdonosai”³.

A szlovákok a tokaji elnevezés használatával nagymértékben veszélyeztetik a Tokaji aszúborok évszázados Hungaricum hírnevét és megkérdőjelezi nemzetközileg elismert értékét. „A *Hungaricumok* olyan sajátos magyar termékek, amelyeknek tulajdonságai között lényeges és kiemelkedő a magyar nemzeti jelleg, és amelyek természeti adottságainkkal, őshonos fajtáinkkal, termelési – tenyésztési hagyományainkkal összefüggésben sajátosan magyar ismérvekkel rendelkeznek”⁴. Hungaricumnak nem egy őshonosnak mondott fajta bora tekinthető, hanem az a bor, amelynek fajtahasználata, előállítása alapján eltér a világ más

¹ 2008-as OGY határozat a Hungaricumokról.

² „Értünk Kunság mezein Ért kalászt lengettél, Tokaj szőlővesszein Nektárt csepegtettél.” CSÖRNÖK MARIANN: *Királyi borok útja – Tokaj*. Miskolc: Tállya Jövőjéért Alapítvány, 2004., 6.

³ LÁCZAY SZABÓ LÁSZLÓ: *A Tokaji borvidék részére alkotandó kivételes rendszabályok tervezete*. Sátoraljaújhely: Zemplén Nyomdája, 1904., 3.

⁴ TATTAY Levente – PINTZ György – POGÁCSÁS Anett: *Szellemi alkotások joga*. Budapest: Szent István Társulat, 2011., 372.

részein termelt boroktól, és viszonylag változatlanul létezik ott, ahol a természeti és emberi hatások együttesen létrehozták⁵.

A tokaji bor a magyar kultúra Hungarikum azonosító értéke, amelyet a magyarság nem adhat fel: egy nép nem adhatja fel lelkét és nemzeti gyökereit.

⁵ MÜLLER ISTVÁN: *Őrizzük a Tokaji hagyományt! De melyiket?* Borászati füzetek, 2006/1. 49.

II. MIÉRT OLYAN KÜLÖNLEGES EZ A BOR?

Tokaj-Hegyalja értékeinek világméretű egyedülvalóságát különféle tényezők meg nem ismételtető, páratlan egyedülállóságának köszönheti. A gasztronómia és a borászat sokat elárul egy ország kulturáltságáról. A borban a természeti és az emberi kultúra találkozik, a jó bor egyszerre képviseli a hagyományörzést és az állandó megújulást⁶. „A tokaji borok létezése egy megismételhetetlenül sikeres véletlen: a talajt, a klímát és a borászati tudást jelképező három kockán egyaránt hatost dobott a Sors. [...] A tokaji borok fogyasztói fogadtatása, piaci megismerése azonban már ez emberi teljesítmények közé sorolható. A csoda és a hírnév azonban nem ugyanaz. A borvidék történelme során a két fogalom gyakran igen távol került egymástól, melyek szintézise gyakran egy egész emberöltő eredménye”⁷.

II. 1. A Tokaji borvidék sajátosságai, a bor készítésének folyamata, jellemzői

Magyarország 22 borvidéke közül *Tokaj az egyetlen*, amely nagy mennyiségben és rendszeresen készít természetes édes bort, borkülönlegességeket. Az ország északkeleti részén terül el. *Korábban Tokaj-hegyaljai borvidéknek* nevezték és csak a 2004-ben elfogadott Bortörvény szerint lett hivatalosan is *Tokaji borvidék* a neve. A Tokaji borvidék szőlőtermő területe kb. 5500 hektár, amely egy 87 km hosszú, 3-4 km széles tokaji hegyláncban helyezkedik el. A hegység nyúlványán riolit, andezit és ezek tufáiból létrejött vulkáni takarón barna erdőtalajok alakultak ki. A talaj döntő része erősen kötött anyag, sok helyen köves, nehezen művelhető nyirok. Ez nyáron a mélyebb rétegekben nem szárad ki, és a rajta lévő ültetvény az aszályt jól tűri. Tokaj-Hegyalja makro-és mikroklímája és az optimális fekvés együttesen kedvező termelésfeltételeket biztosít a szőlőnek⁸. Az érési folyamat alatt a csapadékos, párás időt többnyire derűs, napfényes időszak váltja fel. Ez rendkívül kedvez a nemesrothadásnak és az aszúsodásnak. Ebben az időben a bogyók vékony héja megrepedezik, a víztartalom elpárolog és a fürtökön nemes penész jelenik meg, amely alatt a héj porózússá, ráncossá válik. Itt keletkeznek először azok a sajátos és finom illatok és különleges zamatanyagok, amelyek a hegyaljai szőlőt másoktól megkülönböztetik. Az aszúszemeket válogatva külön szedik szüret idején és különleges eljárással kerül a nemes érett borokba maga az aszúbogyó. Az aszú készítése során az óborhoz 3, 4, 5, 6 puttony összezúzott

⁶ FRECH MAGDA: Bor-ászok. *Magyar Nemzet*, 2001. december 15. 29.

⁷ BOTOS Ernő Péter – MARCINKÓ Ferenc: *Tokaj-boratlász*. Budapest: Bor-Kép, 2005., 7.

⁸ BOTOS – MARCINKÓ i. m. 19.

aszúszemet, úgynevezett aszútésztát készítenek, és a nemes bor kioldja a szemekből a tömény cukrot, melynek egy részét alkohollá érleli. „Ha a tokaji borok esetében az egyediséget meghatározó tényezők fontosságát értékelni kívánjuk, első helyre az aszúszem minőségét kell helyezni, melyre a legnagyobb hatással van a klíma”⁹. Viszonylag kis űrtartalmú, úgynevezett *gönci hordókban* érlelődik a bor. A pincék állandó hőmérséklete 9-11 C°. A Tokaji Aszú különleges jellegének kialakulásában jelentős szerepe van a bor sajátos, hosszantartó érlelésének, mely 5-10 évig tart. A hordót nem töltik tele. Az így létrejövő szabad felületet a tokaji élesztők hártját képezve elzárják a külső levegő oxigénjének nemkívánatos hatásaitól¹⁰. Utánozhatatlan élményt nyújt a borok kedvelőinek ez a bor, általában tarolt is a nemzetközi versenyeken. Páratlan karrierje az 1863. évi *Hamburgi Kiállításon* jelentős állomásához jutott. Ekkor elismerik a *Tokaji borok világelsőségét*. Napjainkban még az UNESCO Világörökségi Bizottsága is felvette a Világörökségi Listára¹¹.

II. 2. Eredetvédett tokaji borok

A Tokaji borvidéken készített borok borkülönlegességnek minősülnek és önálló névhasználatra jogosultak¹².

- *Tokaji Aszú*: A Tokaji borvidék területén oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel rendelkező bor készítésére meghatározott borszőlő, Botrytis cinerea hatására nemesen rothadt, tőkén aszúsodott, szüretkor külön szedett, feldolgozott szőlőbogyóinak a Tokaji borvidék területén oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel rendelkező bor készítésére meghatározott borszőlőből származó legalább 19 mustfokos musttal, vagy ilyen minőségű azonos évjáratú borral történő áztatásból követő, szesz-es erjedés útján nyert, 3-6 puttonyszámtól függő mennyiségű cukormentes extraktot, valamint cukrot tartalmazó, és a forgalomba hozatal előtt legalább három évig, ebből legalább két évig fahordóban érlelt tokaji borkülönlegesség.
- *Tokaji Aszúesszencia*

⁹ BOTOS – MARCINKÓ i. m. 7.

¹⁰ CSÖRNÖK i. m. 14.

¹¹ Az UNESCO Világörökségi Bizottsága 2002. június 27-én elfogadta a magyar világörökségi felterjesztést a Tokaji borvidék következő értékei alapján: a világ első zárt borvidéke, a vitis tokaiensis - a miocén-kori ősszőlő lelőhelye, a cladosporium cellare életfeltétele. Erdői adják a hordók anyagához a kocsánytalan tölgy fáját. Itt található a kaukázusi és a római borkultúra, sok nép és sok vallás települési öröksége. Sokrétegű társadalmának építészeti emlékei, szüreti ünnepei, történelmi borpincéinek földalatti mennyországa, a hely, a táj és az ember évezredes összetartozásának ma is élő tanúi.

¹² Bortörvény 36. § (1).

- Tokaji eszencia
- Tokaji Fordítás
- Tokaji Másolás
- Tokaji Szamorodni

Ezen borok értékét mi sem mutatja jobban, mint maga a Hungarikum törvény rendelkezése, amely egy másik fogalmat ad nekünk az alapvetésben szereplőhöz képest.

II. 3. 2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról¹³

A Hungarikumnak egy teljesen új fogalma jelenik meg, gyűjtőfogalomként kezelve azt: „amely egységes osztályozási, besorolási és nyilvántartási rendszerben olyan megkülönböztetésre, kiemelésre méltó értéket jelöl, amely a magyarságra jellemző tulajdonságával, egyediségével, különlegességével és minőségével a magyarság csúcsteljesítménye,

- amelyet belföldön és külföldön egyaránt a magyarság eredményeként, kiemelt értékeként tartanak számon, vagy
- amely védett természeti értékek, vagy
- amely kiváló nemzeti termék, vagy

¹³ A 77/2008 (VI. 13.) OGY határozat a Hungaricumok védelméről szabályozta ezt a területet, most egy magasabb szintű jogforrásban jelenik meg a szabályozás, mutatva ezzel is a nemzeti értékeink védelmének szükségességét.

- amelyet az e törvény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározottak szerint végzett egyedi értékelés eredményeként a Hungarikum Bizottság hungarikummá minősít, vagy amely e törvény erejénél fogva hungarikumnak minősül.”

II. 4. Szlovákiai Tokaj

Nagyon kevés olyan borvidék van, amely a politikának köszönhetően kettészakadt és két külön országhoz tartozik. Szeretnék itt arra rávilágítani és megerősíteni, hogy *ez a bor nem egyezik a magyarral, soha nem is lehet ugyanaz.*

A Tokaji borvidék ideális földrajzi helyzetétől eltérően a szlovák Tokajban a Zempléni-hegység összefüggő védővonulatai a Sátor-hegy után megtörnek, így több kilométeres ökológiai szakadás keletkezik. A Szlovákia részen lévő hegység neve nem véletlenül Zempléni-szigethegység. A szlovákiai hegyek már sokkal inkább szigetek, hegycsúcsok, mint védett egybefüggő vonulatok, a hideg levegő által körbejárhatók. Talajuk is eltér, túlsúlyban van a nyiroktalaj és nincs vulkáni kőzet. Ez a terület azonban *nem képez lehatárolt borvidéket*, hanem egy nagy egység, a Dél-Szlovákiai Borvidék része¹⁴. Szlovákiában a területi felosztás eléggé elnagyolt, mivel gyakorlatilag az ország egész déli része összefüggő borvidékek láncolata, amelyek *gyakran olyan helyeket is magukba foglalnak, ahol a szőlőtermesztés sosem volt jellemző*¹⁵.

¹⁴ Szlovákiában hat borvidéket különböztetnek meg.

¹⁵ BOTOS – MARCINKÓ i. m. 138.

III. TÖRTÉNETI HÁTTÉR

IV. Béla király olasz és vallon telepeseikkel népesítette be Hegyalját, akik magukkal hozva hazájuk kitűnő szőlőfajtáját és bortermelő kultúráját, egyre csak tökéletesítették a bor készítésének technológiáját¹⁶. Ezek emlékét őrzik a Bodrogolaszi és Olaszliszka településnevek.

A XIV. században sorra épülnek a borospincék. 1562-ben a tridenti zsinatra I. Ferdinánd császár Draskovics bíborost küldte el az ország képviselőjeként. Egy ebéd alkalmával a hozott tállyal borból kínálta meg IV. Pius pápát, akinek annyira ízlett, hogy felkiáltott: „*Summum pontificem talia vina decent!*”¹⁷. Ez volt az első ismert dicsérete a tokajinak.

Hamarosan kialakul az aszúbor-készítés művelete, melyet Szepsi Laczkó Máté¹⁸ református lelkésznek köszönhetően az 1600-as években írásba foglalnak. A lelkész a Tokaj Oremus szőlőhegyen a fenyegető hadiesemények miatt novemberre halasztotta a szüretelést. Időközben bekövetkezett a nemesrothadás, aminek a jele a szőlőbogyók lassú összeaszalódása, megtöppedése. A lelkész elrendelte, hogy az aszúsodott szemeket válasszák külön és préseljék belőle bort. A szokottnál tüzeesebb bort nyomban megkedvelték. Az aszúsodás jelenségét felismerte az 1655. évi Országgyűlés és elrendelte kötelezően az aszúszőlő különválasztását a Tokaj-Hegyaljai borvidéken¹⁹.

A tokaji bor már a XVI. század végén a környékbeli országok előkelőségei körében keresett cikk volt.

A XVII. században a Tokaj név egyre jobban terjed a borpiacon. A bortermés csaknem egyharmada került export piacra. A lengyel és az orosz export fokozatosan nőtt, lassan meghatározóvá vált a borvidék számára.

XIV. Lajos francia király is a II. Rákóczi Ferentől kapott aszúval kínálja Madame Pompadourt egy azóta elhíresült mondás kíséretében: „*Ez a borok királya és a királyok bora.*” Ekkor kezdik el Tokaj-hegyaljának nevezni a területet, a bort pedig a könnyebb érthetőség kedvéért tokaji bornak, elsősorban azért, hogy a külföldieknek is könnyen kimondható és értelmezhető legyen²⁰.

¹⁶ BOTOS – MARCINKÓ i. m. 10.

¹⁷ Jelentése: „Csak ilyen bor illik a pápai asztalra!”. A szójátékot a neves humanista, Bocatius János örököltette meg epigrammájában.

¹⁸ Szepsiben született, iskoláit itt kezdte, majd később Sárospatakon folytatta. Ezt követően Olaszliszván, majd Kassán tanított. Lorántffy Mihály ösztöndíjával 1608-ban Wittenbergbe ment tanulni, majd két év után hazatért. Nemsokára Lorántffy Zsuzsanna szolgálatába állt és ekkor kezdett a tokaji borokkal foglalkozni.

¹⁹ TATTAY i. m. 127.

²⁰ TATTAY i. m. 127.

A termőhely eredet védelmét és minőségi besorolását *a világon először* a Tokaji borok számára vezették be az 1737-es titkos királyi rendelettel²¹. Ezáltal a borvidék zárttá válik és ennek köszönhetően a térség hűen meg tudta őrizni egyedi borkultúráját, történeti sajátosságait és lehetővé vált a tokaji borkészítés páratlan íz-világának tökélyre fejlesztése.

A világ első szőlődűlő besorolása is a tokaji borhoz kapcsolódik. Szirmai Antal 1803-ban könyvet jelentetett meg Budán „*Notitia Topographia, Politica, Inclyti Comitatus Zempléniensis*” címmel, amelyben az 1772-es felmérés alapján határozta meg a szőlődűlők rangsorolását településenkénti csoportosításban²².

1897-ben a Magyar Kereskedelmi Minisztérium az 53850. számú rendeletével az országban 22 borvidéket különböztetett meg, amelyek közül Tokaj-Hegyalján határozta meg a legszigorúbban a termelhető szőlőfajtákat, amelyek azóta is a tokaji borvidék kizárólagos szőlőfajtái maradtak.

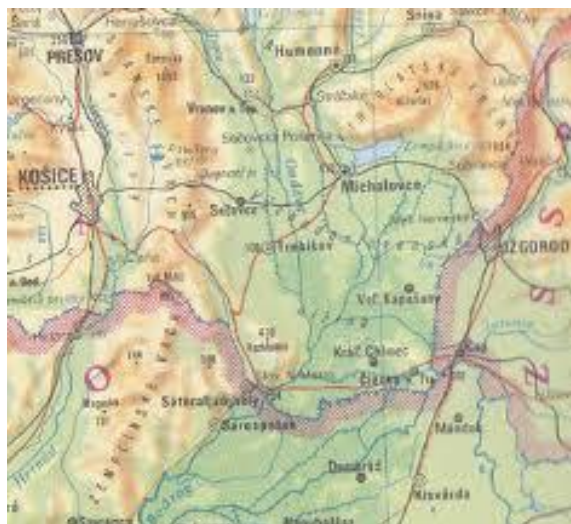
Korabeli térkép Tokaj-Hegyaljáról²³

²¹ BOTOS – MARCINKÓ i. m. 11.

²² HALÁSZ ZOLTÁN: *Könyv a magyar borról*. Békéscsaba: Corvina Kiadó, 1981., 110.

²³ <http://hu.wikipedia.org/wiki>

A bor története jelentős állomáshoz érkezett 1920. június 4-én²⁴ a *Trianoni békeszerződés*²⁵ kapcsán²⁶. A dokumentum²⁷ 14 részből állt, mely többek között rendelkezett az új határok meghúzásáról. A békeszerződés értelmében hazánk területének kétharmada került kényszerből valamelyik szomszédos állam fennhatósága alá, ebből Csehszlovákia 63004 négyzetmétert kapott. A gazdasági veszteségek ugyanilyen fájóak voltak. Legszebb tájaink²⁸ és pótolhatatlan nyersanyagforrásaink veszttek el. Az országhatárok módosításával elszakad a borvidéktől *Újhely, Szőlöske és Kistoronya*.

1928-ban megalakul a Tokaj-hegyaljai Hegyközségi Tanács. Első elnöke Kurucz Károly. 1936-ban történik meg az *aszúbor készítés technológiájának pontosítása törvényi úton*³⁰.

A *Párizsi békeszerződés*³¹ egy újabb csapás volt hazánkra. Gyöngyösi János akkori külügyminiszter 1945-ben Moszkvában aláírja a fegyverszüneti egyezményt, ebben az állt, hogy ideiglenesen az 1938 előtti határokat fogják visszaállítani. A cél a Szovjetunió jóindulatának elnyerése volt, így azt is nyugodt szemmel néztük végig, hogy Kárpátalját bekebelezte. Azt hittük, hogy majd jóindulatból, mintegy baráti gesztusként visszakapjuk a Kárpátok lábánál lévő keskeny földcsíkot, amelyet túlnyomórészt magyarok laktak.

²⁴ Magyarországon 2010. május óta a Nemzeti Összetartozás Napja. Magyarország reméli az EU-s csatlakozással, hogy majd a határok megszűnnek.

²⁵ VÉCSEY AURÉL: *Magyar tragédia – a trianoni békediktátum*. Budapest: Szalay Könyvek, 2012.

²⁶ Magyar részről Bernárd Ágoston népjóléti és munkaügyi miniszter, valamint Drasche-Lázár Alfréd rendkívüli követ hajtotta végre ezt a megrendítő feladatot.

²⁷ Magyarországon az 1921. évi XXXIII. törvénycikk cikkelyezte be a trianoni békeszerződést.

²⁸ Az említett Tokaji borvidék 3 települése is.

²⁹ <http://korkep.sk/cikkek/mindennapjaink/2009/12/22/7879-kisalfold-tokaj>

³⁰ BOTOS – MARCINKÓ i. m. 12.

³¹ ROMSICS IGNÁC: *A párizsi békeszerződés*. Budapest: Osiris Kiadó, 2006.

A magyar békeszerződés 8 részből állt, amelyhez 6 melléklet csatlakozott. Az I. rész viselte a Magyarország határai címet. Ez minden, 1938 és 1941 közötti területváltozást érvénytelenített és általában az 1938. január 1-jei határokat állította vissza. Ennek az aláírása nem volt kérdés, hiszen anélkül is, a három nagyhatalom aláírásával már hatályba lépett. A dolgozatomban szempontjából fontos 3 falu (Kistoronya, Szőlöske és Újhely) tehát újra Csehszlovákiához került vissza, immár véglegesen.

Az 1990-es év a privatizáció kezdete a Tokaji borvidéken. Ekkor létrejönnek a hegyközségi szervezetek is³².

A 2004-ben megszületett Bortörvény az aszúbort kizárólagosan a Tokaji borvidék számára engedélyezi.

Jelenlegi bortermelőhelyek: Abaújszántó, Bekecs, Bodrogkeresztúr, Bodrogkisfalud, Bodrogolaszi, Erdőbénye, Erdőhorváti, Golop, Hercegkút, Legyesbénye, Makkoshotyka, Mád, Mezőzombor, Monok, Olaszliszka, Rátka, Sározsadány, Sárospatak, Sátoraljaújhely, Szegi, Szegilong, Szerencs, Tarcál, Tállya, Tokaj, Tolcsva, Vámosújfalud³³.

A tokaji bor rövid ismertetését követően igyekszem bemutatni, hogy mögötte milyen jogi szabályozás áll, milyen veszélyek fenyegetik a jövőjét, ezek közül is összefoglalva a szlovák-magyar borvita elemzésére, mely dolgozatomban központi témája.

³² MARCINKÓ – BOTOS i. m. 12.

³³ TATTAY i. m. 127.

IV. A TOKAJI BORT FENYEGETŐ VESZÉLYEK

Ezeket a kategóriákat a szemléltetés kedvéért emlitem, a dolgozatom szempontjából a harmadik kategória a meghatározó és ez is kerül részleteiben kifejtésre. Ennek ellenére szükségesnek tartom a problémakör teljes bemutatását, érzékeltetve a terület érzékenységet.

Dr. Tattay Levente szerint *három alapvető probléma terheli* a Tokaj és Tokaji bor megnevezéseket:

1. A fajtanévvé válás
2. A megtévesztő használat
3. A szlovák Tokajské vino tömeges használata, mely dolgozatom fő témáját képezi.

A történelem folyamán a tokaji szőlővesszők átültetésével több országban is megpróbálkoztak és úgy vélték, hogy a Tokajból származó szőlőfajták meghonosításával – vagy akár e nélkül – jogosan használják a Tokaj nevet. [Viszont], „ami „Tokaj-hegyaljai” címen forgalomba jön, a legparányibb kivételekkel, más vidéki édesített, házasított, mesterségesen illatozott kotyvalék, vagy hamisítvány”³⁴.

A Tokaj megjelölést különböző országokban megtévesztő módon alkalmazták, illetve alkalmazzák hazánkon kívül is. Ilyen például az Australian Tokay, Tokay d’Alsace, California Tokay, Canadaian Tokay, stb., és ami a leglényegesebb, az a *Tocai Friuliano Olaszországból*.

Az utóbbi elnevezés *egy szőlőfajta neve*, aminek sem eredete, sem pedig bora nem köthető a Tokaji borvidékhez, azonban 1979-től úgynevezett DOC bor, azaz védett eredetű bornak minősül Olaszországban. Ezt a fajtát azért emeltem ki a többi közül, mivel egy olyan döntés született itt, ami úgy gondolom, *példaértékű lehetne a szlovák vitában is*. A párhuzamot tulajdonképpen az alapján vonom meg, hogy kedvező döntés született hazánk számára. Ezt azért hangsúlyozom ki, mert egy más jogalap teremtette meg ezt (a szlovák vitához képest), tulajdonképpen az, hogy az olasz megjelölés egy fajtanévet foglalt magában. A magyar - olasz jogvitában az *Európai Bíróság 2005. május 13-án* jogerősen döntött a Tokaji borvidék javára³⁵, így 2007 márciusáig használhatták az olaszok a megnevezést, valamint a *Tokaj eredetmegjelölés kizárólagos használatával ruházta fel a magyar bortermelőket*.

³⁴ LÁCZAY i. m. 5.

³⁵ C-347/03. sz. ügy: Az ügyet olasz bíróságok vitték a jogi fórum elé, miután itáliai szőlősgazdák nem akarták elfogadni az Európai Közösséggel 1993-ban kötött magyar bormegállapodásnak azt a tételét, hogy 2007. március 31-től Olaszország nem használhatja a Tocai friulano nevet. A bíróság megítélése szerint Tokaj egy

Azonban nemcsak a bírósági út adott egy ilyen kérdésben, hanem mint ismeretes, *a kétoldalú megállapodások alkalmasak egy-egy speciális probléma, kérdés megoldására*, tisztázására egyes országok között, így ezen kérdéskörökben is megoldásként szolgálhatnak, és akként is szolgáltak az első két esetben. Jó példa erre az Európai Közösséggel kötött megállapodások sora, melyek közül most elsőként a hazánkkal kötöttet emelem ki.

Az EU különös figyelmet fordít, illetve fordított is a kétoldalú bor-eredetvédelmi megállapodások kötésére. Az ilyen megállapodások alapfeltétele, hogy a kérdéses államban a földrajzi árujelzőkre vonatkozó szabályozást összhangba hozzák az EU előírásaival. A Megállapodás abból az alapelvből indult ki, hogy amennyiben Magyarország a Közösség jogi előírásainak megfelelő oltalmat tud biztosítani a közösségi borfajtáknak, úgy a *magyar borok is jogvédelmet kaphatnak a Közösségben.*

A Magyar Köztársaság és az Európai Közösség között a bormegnevezések védelméről és ellenőrzéséről szóló 1993-as³⁶ megállapodás meghatározó jelentőségű a magyar mezőgazdaság szempontjából. A magyar borok eredetvédelmét az Európai Közösség regionális szinten valósítja meg ettől kezdve, és lehetővé teszi a magyar borok forgalmazását a Közösség országaiban. Nagy előrelépést jelentett a magyar érdekek érvényesítésében, ugyanis a magyar borgazdálkodással és eredetvédelemmel kapcsolatos szabályokat sikerült egyenrangúként, illetve összhangban levőként elfogadtatni a közösségi normákkal, ugyanakkor fontos előrelépést is jelentett a „Tokaj” földrajzi árujelző védelmében³⁷.

A Bormegállapodásban a legjelentősebb, hogy a Mellékletben *védettnak nyilvánítják* a meghatározott közösségi és *magyar földrajzi megjelöléseket*, hagyományos kifejezéseket. A megállapodás eredetvédelmi jogforrási alapjait a meghatározott termőhelyről származó minőségi borokra vonatkozó 823/87/EGK tanácsi rendelet és az 1970. évi 36. törvényerejű rendelet³⁸ képezték ebben az időben.

magyarországi földrajzi hely megjelölése, míg a Tocai egy szőlőfajta, amely nem élvezheti az unióban szokásos eredetvédelmet.

³⁶ Továbbiakban Bormegállapodás. 1994. évi XI. törvény a Magyar Köztársaság és az Európai közösség között a bormegnevezések kölcsönös védelméről és ellenőrzéséről hirdette ki, a megállapodás 5 évig, 1998. december 31-ig volt hatályban, majd 2000. január 1-jén megújították

³⁷ SZILÁGYI i.m. 125.

³⁸ A szőlő- és gyümölcssterjesztésről, valamint a borgazdálkodásról. Jelenleg hatályos rendelkezés, amely módosította, az a 2005. évi X. törvény a mezőgazdasági és vidékfejlesztési támogatásokhoz és egyéb

A Szerződő felek megállapodnak abban, hogy *viszonosság alapján* védik és ellenőrzik a hazánkban és a Közösségből származó borok megnevezését a Bormegállapodásban meghatározott feltételek mellett³⁹. Ezt követően fontos fogalmakat tisztáznak⁴⁰, úgymint „földrajzi jelzés”, vagy „hagyományos kifejezés”, „címkézés”. A *földrajzi jelzés* (beleértve az eredetmegjelölést is) eszerint olyan megjelölés, amelyet az adott szerződő fél törvényei és rendelkezései elismernek a szerződő fél területéről, vagy e terület egyik körzetéből, vagy helységéből származó bor leírására és bemutatására, ahol a bor adott minősége, hírneve vagy egyéb jellemzője döntően a földrajzi eredetének tulajdonítható.

A Közösségben a védett magyar megjelöléseket *kizárólag a Magyarországról származó* azon borokra tartják fent, amelyekre azokat alkalmazzák, és csak a magyar törvényekben és rendeletekben rögzített feltételek szerint szabad használni. A védelem továbbá az olyan megjelölésekre is kiterjed, amelyek esetében fordításban jelölik a bor valódi származását vagy használják a földrajzi megjelölést vagy a hagyományos kifejezést, illetve olyan vagy hasonló kifejezésekkel egészítik ki, mint „védjegy”, „típus”, „stílusú”, „módszer”, „féle”⁴¹.

A következőkben igyekszem most már a konkrét szabályozási háttérrel bemutatni a borok tekintetében (amely közelebb visz a borkérdéshez) magából az eredetvédelemből kiindulva.

intézkedésekhez kapcsolódó eljárás egyes kérdéseiről és az ezzel összefüggő törvénymódosításokról szóló 2003. évi LXXIII. törvény módosításáról.

³⁹ Bormegállapodás 1. cikke.

⁴⁰ Bormegállapodás 2. cikke.

⁴¹ Ezt a szerződés mellékletében található Közös Nyilatkozat tartalmazza, mely leszögezi, hogy a Tokaji kifejezés minden származtatott formája oltalmat nyer a Közösségben.

V. EREDETVÉDELEM

A származás és az eredet egy töről fakad, és ez olyan meghatározó jelentőséggel bír a szőlészet-borászat területén, hogy a további folyamatok alapját képezi⁴².

Az eredetvédelem a szellemi alkotások jogán belül az iparjogvédelem körébe tartozik. A Ptk.⁴³ is deklarálja⁴⁴, hogy a szellemi alkotások a törvény védelme alatt állnak, majd ezt követően az iparjogvédelem tárgyai között felsorolja az eredetmegjelöléseket és származási jelzéseket, és azt is kimondja, hogy ezek oltalmát külön jogszabályok határozzák meg. A földrajzi árujelzők speciális szabályozását a Védjegy törvény (továbbiakban Vt.)⁴⁵ tartalmazza.

A földrajzi árujelzők kategóriája ennek alapján gyűjtőfogalom, mely magában foglalja:

- a) *az eredetmegjelölést (ez a legmagasabb szintű kategória)*
- b) a földrajzi jelzést
- c) a hagyományos jelzést
- d) a származási jelzést egyaránt.

A földrajzi árujelzők az iparjogvédelem tárgyaihoz képest speciálisak, némely kivételtől eltekintve agrártermékekre vonatkoznak, kollektív jogosultságot biztosítanak, oltalmuk időben nem korlátozott és nem forgalomképesek. Mögötte nem áll személyiségi jog, kizárólag a vagyoni jogok védelmére kerül sor.

A földrajzi árujelzők több funkcióival⁴⁶ is rendelkeznek, melyek közül meghatározó a *származásjelző, megkülönböztető, minőségjelző és a védelmi funkció*.

A Vt.⁴⁷ rendelkezései alapján földrajzi árujelzőként jogi oltalomban részesülhet a kereskedelmi forgalomban a termék földrajzi származásának feltüntetésére használt földrajzi jelzés és eredetmegjelölés. *Az eredetmegjelölés fogalmát* is pontosan meghatározza, melyet dolgozatom elejében ismertettem, illetve fontos megjegyezni annyit, hogy ez összhangban van az uniós fogalommal⁴⁸.

⁴² DR. KISS ELIZA: *Borjogász*. Lajosmizse: Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, 2008., 173.

⁴³ 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről.

⁴⁴ Ptk. 86.§. (1).

⁴⁵ A védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény.

⁴⁶ TATTAY LEVENTE: *A bor és az agrártermékek eredetvédelme*. Budapest: Mezőgazda Kiadó, 2001., 21.

⁴⁷ Vt. 103.§. (1).

⁴⁸ TATTAY – PINTZ – POGÁCSÁS i. m. 374.

Eredetvédelemről két értelemben beszélhetünk. *Szűkebb értelemben* a borvidékek, bortermelőhelyek neveinek és más borra vonatkozó megjelölések földrajzi árujelzőként vagy védjegyként megvalósuló jogi oltalmát, és valóságghú használatának biztosítását, továbbá intézményes védelmét jelenti, melynek célja a magas értékű termékek előállításának ösztönzése, a szőlő-és bortermelők törvényes érdekeinek védelme, a fogyasztók tájékoztatása és törvényes érdekeik védelme, illetve a tisztességes piaci verseny ezúton történő szabályozása, a piacon megjelenő borok versenyképességének erősítése⁴⁹. *Tágabb értelemben* a termelők olyan nemzeti és nemzetközi keretek között működő önszabályozó rendszere⁵⁰, amely a bornak mind származása, mind technológiája vonatkozásában garanciát ad és integrálja a borgazdaságok mind a négy (termőhely, bor, szőlő, piac) szintjét.

A bor-eredetvédelem a termelők tekintetében nemzeti és nemzetközi keretek között működő árszabályozó rendszerként működik⁵¹ és *lényegesen magasabb követelményeket támaszt, mint az árujelzők általános védelme*. Nemcsak a termék kereskedelemben való jelenlétét, hanem a szőlőtermelést, a borkészítést, borkezelést, bortárolást, borszállítást is magában foglalja. Védi a borelőállítás és a kezelés vertikális rendszerét.

Az eredetvédelem területén a származás és az eredet nem választható el egymástól a borok tekintetében. Jogi síkon azonban mégis elkülönül és a kettő között a hidat a *minőség* fogalma adja⁵².

A nagy hagyományokkal rendelkező borvidéken a származási hely megnevezések és az eredetvédelem alapja három elem – termőhely⁵³, emberi tényező és a fajta - kölcsönös egymásra hatása. A jól működő rendszerben a három tényező kiegyenlítetten van jelen, és hatásuk a termék minőségében is határozottan megjelenik. A termőhely, az emberi tényezők és a fajta egymásra hatása adja a minőséget.⁵⁴

⁴⁹ BOTOS ERNŐ: Eredetvédelem és intézményrendszer. In Pelsovin Bt.: *Országos Szőlész-Borász Továbbképző Tanfolyamról megjelent kötet*. Balatonfüred, 1998. 25.

⁵⁰ URBÁN i. m. 85.

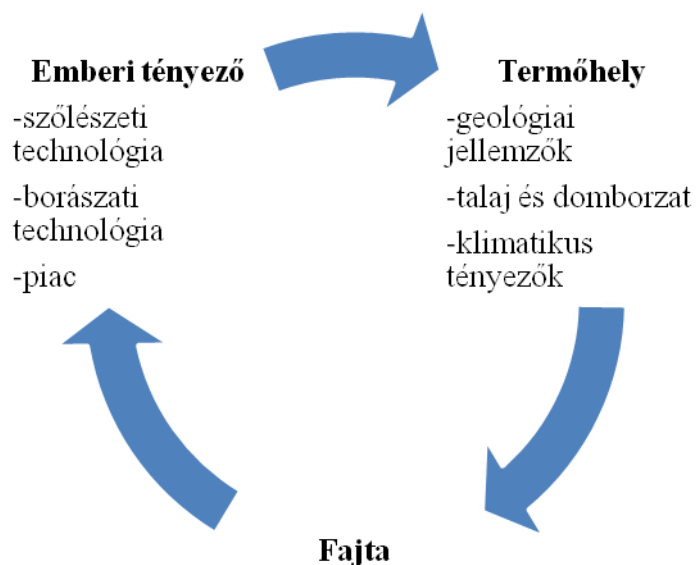
⁵¹ TREŠTYÁNSZKI TÍMEA: *Magyar szőlő-és borágazat értékelése és lehetőségei az EU csatlakozás tükrében, különös tekintettel a marketing szerepére*. BGF KKKF Elektronikus Könyvtár: Budapest, 2003., 21.

⁵² DR. KISS i. m. 174.

⁵³ Szakemberek itt alkalmazzák a *terroir* kifejezést. Van Leewuen szerint ez nem más, mint a mezőgazdasági termék minőségének zamatának, stílusának, illetve földrajzi eredetének a kapcsolata, amely végül befolyásolja az egész termék tulajdonságát.

⁵⁴ DR. URBÁN ANDRÁS: Származás és Eredetvédelem. In DR. EPERJESI IMRE – DR. ZILAI JÁNOS – ZILAI ZOLTÁN: *Szőlő és Bor Évkönyve*. Budapest: Magyar Szőlő- és Borkultúra Alapítvány, 1997. 85.

Dr. Lukácsy György⁵⁵ szerint is ez a három tényező egymásra hatása adja meg a tokaji bor különlegességét⁵⁶, és ez az, ami megismételhetetlen, ez alapozza meg az eredetvédelmet.

A tokaji bor egészen sajátos helyet foglal el az európai térben. A Tokaji borvidék és a tokaji bor eredetvédelmi rendszere több tényezőn alapszik, hiszen a termőhelyet és a fajtát, a tokaji borok kategóriáit, azok technológiáját is szabályozzák.

⁵⁵ Corvinus Egyetem Szőlészeti Tanszék szaktanácsadója, adjunktusa.

⁵⁶ Azonban szerinte a 3 alkotóelem nem a minőséget adja – mivel ez szerinte szubjektív kategória –, hanem hagyománynak lehetne ezt nevezni.

VI. NEMZETKÖZI SZINTŰ SZABÁLYOZÁS

Az eredetvédelem jogi szabályozásának nemzetközi vonatkozásai nemcsak hatékonyságuk miatt lényegesek, hanem azért is, mert a különböző nemzetközi egyezmények alakították ki a földrajzi árujelzők szabályozásának fő irányait és intézményrendszerét. Az eredetvédelmi rendszerek a regionális és a nemzetközi szabályozás eszközei⁵⁷.

A világ bortermelő országai 1924. november 29-én nemzetközi egyezményt kötöttek a szőlő- és bortermeléssel, valamint a szőlőből és borból előállított termékekkel kapcsolatos tudományos, műszaki, technológiai, jogi és gazdasági tevékenység előmozdítására. A nemzetközi megállapodás állandó szervezeti formája a Nemzetközi Szőlészeti és Borászati Hivatal (OVI).

VI. 1. Az ipari tulajdon oltalmáról létesült Párizsi Unió Egyezmény – 1883 (PUE)⁵⁸

Ez az iparjogvédelem Magna Chartája. Magyarország 1909-ben csatlakozott hozzá. Alapvető célja a nemzetközi együttműködés elveinek lefektetése, tovább az egyes államokban az iparjogvédelmi intézményi rendszerek működési alapfeltételeinek biztosítása. Az Egyezmény hatálya alá tartozó országok uniót alkotnak az ipari tulajdon oltalmára. „Az ipari tulajdon oltalmának [egyik] tárgya [...] az eredetmegjelölés”⁵⁹.

„Az ipari tulajdont [viszont] a legtágabban kell érteni, és az nem csupán a szorosan vett iparra és kereskedelemre vonatkozik, hanem egyaránt kiterjed a mezőgazdaságra és a nyersanyagtermelésre, és minden előállított vagy természetes termékre, például borokra, [...], gyümölcsökre [...] is”⁶⁰.

⁵⁷ BOTOS i. m. 65.

⁵⁸ DR. BOGNÁR Istvánné – DR. PÁLOS György – DR. VÉKÁS Gusztáv – VINCZE Attila: *Műszaki szellemi termékek jogszabályai II. kötet*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó: Budapest, 1979., 409.

⁵⁹ PUE 1. cikk (2) bekezdés

⁶⁰ PUE 1. cikk (3).

VI. 2. Az eredetmegjelölések oltalmára és nemzetközi lajstromozásra vonatkozó 1958. évi október 31-i Lisszaboni Megállapodás⁶¹

A Párizsi Unió keretében létrejött megállapodás célja az eredetmegjelölések hatékony védelmének biztosítása volt⁶². A megállapodás értelmében a hatálya alá tartozó országok uniót alkotnak egymással, továbbá kötelezik magukat arra, hogy a területükön oltalomban részesítik az unió többi országának termékeire vonatkozó eredetmegjelöléseket, ha azokat a származási ország elismeri és oltalmazza, és az ipari tulajdon oltalmára létesült nemzetközi unió irodája lajstromozta.

A megállapodás által használt *eredetmegjelölés itt a kiváló minőség kategóriája*, a védett termék kiváló minőségét pedig elsősorban a földrajzi származásnak tulajdonítják, de elismerik az emberi tényezők és más természeti tényezők szerepét.

Viszont jelentősnek tartom megemlíteni a *származási ország* fogalmát. Eszerint *származási országnak azt kell tekinteni, amelynek neve a terméket híressé tette, vagy ahol az eredetmegjelölés hírnevét adó vidék vagy helység fekszik*⁶³.

Az oltalmat akkor is védi az utánzással szemben, ha a termék valóságos eredetét is feltüntetik, vagy például „fajta”, „típusú” kifejezéssel használják.

A nemzetközi eredetvédelem fennállása jelentős körülmény a hatékony jogvédelemben. Azokban az országokban is elfogadják az eredetvédelem meglétét a bírósági gyakorlatban, amelyek nem is tagjai ennek a megállapodásnak. A Megállapodás előnyös Európa nagy minőségi bortermelő országai termékeinek védelmére. Magyarország védett eredetmegjelölései közül 13 vonatkozik borokra⁶⁴.

⁶¹ 1982. évi 1. törvényerejű rendelet az eredetmegjelölések oltalmára és nemzetközi lajstromozására vonatkozó Lisszaboni Megállapodásnak, az 1967. évi július hó 14. napján Stockholmban felülvizsgált szövege kihirdetéséről.

⁶² 2000-ben 766 lajstromozott eredetmegjelölést tartottak nyilván, ebből 543 borokra és égetett szeszes italokra vonatkozik.

⁶³ Lisszaboni Megállapodás 2. cikk (1) és (2).

⁶⁴ A „Tokaj”, „Tokay”, „Tokayer” megjelöléseket 1970. 09. 11-én lajstromozták AO 0527 lajstromszámon, sajnos később, mint a szlovák elnevezést.

VI. 3. A szellemi tulajdon kereskedelmi vonatkozású aspektusairól szóló Egyezmény 1993 (TRIPS)⁶⁵

A megállapodás alapvető követelménynek tekinti a szellemi tulajdonjogra vonatkozó nemzetközi szerződések előírásainak való megfelelést. A részes tagállamoknak egy minimumszabályozást kell megállapítaniuk, ezek kötelezőek, garanciát jelentenek, nem lehet tőlük eltérni, de a szélesebb körű oltalom biztosítását az egyezmény nem tiltja.

A földrajzi jelzések fogalmát a megállapodás a *jó minőségű termék* meglétéhez köti. Ezzel *funkcionális kapcsolat* szükséges az adott földrajzi hely és az onnan származó termék minősége között. A földrajzi megjelölés valamely, a megállapodásban részes állam területéről, vidékéről vagy helységről származó olyan termékekre vonatkozó megjelölés, amelynek meghatározott minőségét, hírnevét vagy egyéb jellemzőit lényegében a földrajzi eredet határozza meg. Ez a fogalom az emberi és a más tényezőknek (ellentétben a Lisszaboni Megállapodással) nem tulajdonít jelentőséget.

A 23. cikk külön szabályokat állít fel a földrajzi megjelölések kiegészítő oltalmára a borok és szeszes italok vonatkozásában, ezáltal úgynevezett pótlólagos védelemmel szolgál. Az itt meghatározottak szerint mindegyik tagország biztosítja az érdekelt felek számára a jogi eszközöket, hogy megakadályozzák borokat és szeszes italokat megjelölő földrajzi megjelölés alkalmazását nem az adott földrajzi megjelöléssel jelölt helyről származó borokra, illetve szeszes italokra. Ez tehát azt jelenti, ha a termék valóságos eredetét is feltüntetik, vagy ha a „fajta”, „típusú”, „utánzat” kifejezéssel együtt alkalmazzák, a megtévesztő jellegű használatot ekkor is meg kell állapítani, viszont borokra vonatkozó azonos alakú földrajzi megjelölések esetében valamennyi megjelölés oltalomban részesíthető a megtévesztés tilalma szem előtt tartásával.

⁶⁵ Magyarország a 72/1994. (XII. 27.) OGY határozat útján ratifikálta az egyezményrendszert, kihirdetésre az 1998. évi IX. törvényben került sor.

VII. UNIÓS JOGFORRÁSOK

Mind hazánk, mind pedig Európa országai számára döntő fontosságú a világ első regionális eredetvédelmi rendszere, az Európai Unió szabályozása a földrajzi árujelzők oltalmára⁶⁶.

VII. 1. 2009. AUGUSZTUS 1. ELŐTTI ÁLLAPOT

Ennek az időszaknak az említése azért fontos, mert ekkor már hazánk és a borprobléma a Közösség látóterébe kerül annak ellenére, hogy még nem voltunk annak tagjai. A rendszerváltást követően 1990 januárjában az Európai Közösség eltörölte a specifikus mennyiségi korlátozásokat, megadta az általános vámpreferenciákat és megindította a PHARE-t. Ez egy nyitás volt a kelet-európai országok irányába. Az Európai tanács 1990 áprilisában társulási megállapodások megkötését javasolja Csehszlovákiának és Magyarországnak.

VII. 1. 2. Európai Megállapodás és az annak részét képező Ideiglenes Megállapodás

Tíz tárgyalási fordulót követően 1991. december 16-án írták alá⁶⁷, 1994. február 1-jén lépett hatályba⁶⁸ az Európai Unióval kötött társulási Egyezmény. 1991 és 1994 között a kereskedelempolitikai részt felölelő *Ideiglenes Megállapodás*⁶⁹ volt érvényben. A megállapodás rendelkezik a felek közötti politikai párbeszéd megteremtéséről⁷⁰. Ennek érdekében a felek a legmagasabb szinten a Társulási Tanácsban tárgyalnak, azonban ez egyéb diplomáciai megoldások is rendelkezésre állnak, valamint a Parlamenti Társulási Bizottság is. *Magyarország vállalta többek között, hogy az ötödik év végére a Közösségben érvényesülő védelemhez hasonló szintű védelmet biztosít a szellemi, ipari és kereskedelmi tulajdonjogoknak.*

A 76. cikkében található a felek közötti (Magyarország, Csehszlovákia, Lengyelország, Európai Közösség) gazdasági együttműködés mezőgazdasági részletei, amelyben külön kiemelik a minőség fejlesztésének fontosságát.

⁶⁶ Az Európai Közösség egységes piacán sem a Lisszaboni Megállapodás, sem a kétoldalú megállapodások nem elégítették ki a követelményeket, ezért hozták létre az első regionális eredetvédelmi rendszert 1992-ben.

⁶⁷ Magyar részről Antall József.

⁶⁸ Magyarországon az 1994. évi I. törvény hirdette ki.

⁶⁹ Ez már 1992. március 1-jén hatályba lépett.

⁷⁰ Európai Megállapodás 2. cikk.

Ezeket a megállapodásokat később a csatlakozási szerződések váltották fel.

VII. 1. 3. A Tanács 1493/1999/EK rendelete a borpiac közös szervezéséről⁷¹

A Borpiaci rendtartásban a csatlakozási folyamat során nemcsak a közösségi jogi normák egyoldalú átvétele történt meg, hanem a magyar félnek is sikerült az EU és a tagállamok képviselőivel elfogadtatni számos magyar szabályozási sajátosságot⁷².

A borjog hatálya⁷³ kiterjedt a termék leírására, jelölésére, kiszerelésére, oltalomra és a meghatározott termőhelyről származó (továbbiakban m. t.) minőségi borokra is, mely eredetvédelmi szempontból jelentős. Ezekre vonatkozó közösségi szabályok a rendelet VII. és VIII. mellékletében szerepelnek.

Ez a szabályozás *még nem tartalmazott külön fejezetet a földrajzi árujelzők tekintetében*, az m. t. minőségi borok tekintetében is csak annyit mondott, hogy ezek azok a borok, amelyek megfelelnek a szabályozásban található rendelkezéseknek, valamint az ezzel összhangban elfogadott közösségi és nemzeti szabályoknak⁷⁴. A borok elismerése úgy történt közösségi szinten, hogy a tagállamok továbbították az Európai Unió Bizottságának az általuk elismert m. t. borok listáját és ebben feltüntették azokat a nemzeti rendelkezéseket, amely tájékoztatták az ottani termelési és előállítási szabályokról. A Bizottság ezt a listát tette közzé az Európai *Közösségek Hivatalos Lapjának C sorozatában*.

Fontos, hogy a rendeletben (III. Melléklet) *bortermő övezetek kerültek kialakításra*, melynek jelentőségét majd a csatlakozási szerződés kapcsán kívánom megemlíteni. Előljáróban annyi, hogy a Szlovák Köztársaság csatlakozási szerződése tartalmazta a rendelet módosítását. Ennek értelmében került a Slovensko Tokajská oblast területe a C I. szőlőtermő övezetbe. A borvidék területén fekvő 7 község (Szőlőske, Kistoronya, Szlovákújhely, Nagytoronya, Bári, Cserhov, Csernov) kataszteri területén helyezkedik el.

⁷¹ Továbbiakban Borpiaci rendtartás.

⁷² SZILÁGYI i. m. 141.

⁷³ 1493/1999/EK rendelet 1. cikk (1).

⁷⁴ 1493/1999/EK rendelet 54. cikk (1).

VII. 1. 4. 753/2002/EK rendelet az egyes borászati termékek leírása, jelölése, kiserelése és oltalma tekintetében az 1493/1999/EK tanácsi rendelet alkalmazására vonatkozó egyes szabályok megállapításáról

Ez a végrehajtási rendelet határozta meg a Borpiaci rendtartás, ezen belül a borászati termékek leírásának, jelölésének és kiserelése oltalmának részletes szabályait. Ami itt említést érdemel az az, hogy külön címek alatt foglalkozik az m. t. minőségi borokkal⁷⁵.

VII. 1. 5. Csatlakozási szerződés

A csatlakozási tárgyalások keretében jelentős eredménynek tekinthető, hogy a borszektor kapcsán *nem egyoldalú jogközelítés* történt, hanem *sikerült a magyar érdekeket is érvényre juttatni*. Az EK elfogadta a tokaji fordítás és a tokaji másolás készítési technológiáját, a tokaji esszencia minimális alkoholtartalom alóli felmentését.

Szilágyi János Ede *a magyar érdekek hiányos képviselőjeként értékeli a szőlőtermesztési övezetbe való besorolást*. Tudniillik hazánk a tárgyalások során a C I. a, övezetbe történő besorolását kezdeményezte⁷⁶. A C I. a, és a C I. b, szőlőtermesztési övezet között egy lényegi ponton van csak különbség, és ez az, hogy az első az alkoholtartalom tekintetében alacsonyabb követelményeket támaszt. Nekünk az C I. a, besorolás kedvezett volna (ráadásul Szlovákiában a Tokaji régiót ebbe sorolták be, bennünket pedig nem), mivel a kedvezőtlen időjárási viszonyok miatt előfordulhat olykor, hogy a szőlő nem éri el a 13 mustfokos határértéket.

Fontos megemlíteni, hogy a csatlakozásunkkor az *Európai bizottság 1429/2004/EK rendelete* előírja, hogy csakis kizárólag a Tokaji borvidékről származó borok palackjain lehet feltüntetni a tokaji nevet az Európai Unióban. Tulajdonképpen ez a rendelet az 1993-as Bormegállapodást ültette át a közösség belső jogába.

⁷⁵ Szabályozza a III. címben, IV. címben és a III. Fejezetben az egyedi szabályokat taglalja.

⁷⁶ A szőlőtermő területi besorolásról az 1999-es Borpiaci rendtartás rendelkezik a III. Mellékletében.

VII. 1. 6. A Tanács 1234/2007/EK rendelete a mezőgazdasági piacok közös szervezésének létrehozásáról, valamint egyes mezőgazdasági termékekre vonatkozó egyedi rendelkezésekről („az egységes közös piacszervezésről szóló rendelet”)

A IV. Fejezet II. cím I Fejezet I. a, szakaszában találjuk az eredetmegjelölésre, földrajzi jelzésre vonatkozó szabályokat. Az *eredetmegjelölés* valamely régió, meghatározott hely, vagy kivételes esetben egy ország neve, amelyet olyan termék jelölésére használnak, amelynek minősége és jellemzői alapvetően vagy kizárólag egy adott földrajzi környezetnek és az ahhoz kapcsolódó természeti és emberi tényezőknek köszönhetők; a szőlő, amelyből készült, kizárólag arról a földrajzi területről származik és előállítását az adott földrajzi területen végzik, valamint a *Vitis vinifera* (Bortermő szőlő) fajtához tartozó szőlőfajtából nyerik. Ez a meghatározás összecseng az eddig ismertetett uniós rendelkezésekkel.

VII. 1. 7. A mezőgazdasági termékek és élelmiszerek földrajzi jelzéseinek és eredetmegjelöléseinek oltalmáról szóló 510/2006 EK tanácsi rendelet⁷⁷

Az EK mezőgazdasági termékekre és élelmiszerekre vonatkozó minőségpolitikájának harmadik elemeként került sor a földrajzi eredet szabályozására. Ezt a rendeletet, amely még ma is hatályos, azért kívánom megemlíteni, mivel úgy gondolom, hogy egy átfogó célt jelenít meg a közösségi eredetvédelem szempontjából. Fontos, hogy az *EU-ban külön előírások vonatkoznak az égetett szeszek és a borok eredetvédelmére*.

A gondolatok között megjelenik az, hogy az Európai Unióban egyre több fogyasztó a mennyiség helyett inkább az élelmiszerek minőségének tulajdonít nagyobb jelentőséget, és ez a meghatározott termékekre irányuló igény növekvő keresletet támaszt az azonosítható földrajzi eredetű termékek iránt. Sajátos jellegüket tekintve az ilyen termékek vonatkozásában kötelezővé kell tenni a megfelelő közösségi szimbólumok használatát.

78

⁷⁷ Európai Unió Hivatalos Lapja L 93/12.

⁷⁸ <http://www.fvm.hu/main.php?folderID=847&articleID=11773&ctag=articlelist&iid=1>

VII. 1. 8. Borreform javaslat

Tartalmazott olyan elképzeléseket is, amelyek a későbbiekben nem valósultak meg. *Először is* volt olyan elképzelés, hogy 2013. december 31-ig a Bizottság kezdeményezésére az új Borpiaci rendtartást megelőzően oltalom alá helyezett földrajzi árujelzők oltalmát törölhetik, amennyiben azok nem felelnek meg az oltalomra vonatkozó szükséges feltételeknek⁷⁹.

Másik kiemelendő javaslat, mely a magyar-szlovák tokaji ügy kapcsán bír jelentőséggel, amely szerint határon átnyúló földrajzi terület megnevezés vagy egy határon átnyúló földrajzi területhez kapcsolódó hagyományos megnevezés esetén közös kérelem is benyújtható lett volna⁸⁰.

Mindezek nem léptek hatályba, viszont a második eset megvalósulása sokban kedvezett volna hazánknak, hiszen eszközként szolgált volna a tokaji bor védelmére.

A következőkben az új szabályozás bemutatására kerül sor.

⁷⁹ Ez azonban aggályosnak mondható a visszaható hatály tilalma miatt és a tulajdonhoz való jog védelme tekintetében.

⁸⁰ A 2007. december 19-én aláírt közös nyilatkozatban a szlovák és a magyar állam egyetértett abban, hogy a Javaslat alapján közös termékleírásokat nyújtanak be a tokaji borkülönlegességekre.

VII. 2. A 2009. AUGUSZTUS 1. UTÁNI ÁLLAPOT

Az új közösségi szabályozás rendszerében megszűnik az asztali bor és az m.t. minőségi bor kettős kategóriája, helyette a latin eredetvédelmi rendszer⁸¹ koncepcióján felépített bor-eredetvédelmi szisztéma jött létre, amelyben *két kategória* létezik:

1. a földrajzi árujelzővel ellátott bor
2. és az anélküli.

A földrajzi árujelzővel rendelkező boroknak *további két kategóriája*

- a) a földrajzi jelzővel
- b) és az eredetmegjelöléssel rendelkező borok.

Mindezt egy közösségi lajstrom működtetésével, termékleírások alapján teszi az Európai Közösség.⁸²

A borreform új eredetvédelmi szabályai 2009. augusztus 1-jétől váltak hatályossá azzal, hogy a közösségi szabályok szerint⁸³ már oltalom alatt álló földrajzi jelölések automatikusan oltalom alá kerülnek az új eredetvédelmi szabályok szerint. Ezen földrajzi jelzések esetében azonban 2011. december 31-ig be kellett nyújtani az új termékleírásokat (azokat a leírásokat tartalmazza, amely alapján az adott földrajzi helyen egy termelő megkezdheti az oltalom alatt álló bor készítését, és amely alapján az érdekelt felek lefolytathatják a termék készítése körülményeinek ellenőrzését) és a nemzeti hatóság⁸⁴ erre vonatkozó jóváhagyását. A jelenleg oltalom alatt álló eredetmegjelölések esetében *a termékleírás benyújtásának elmulasztása az oltalom alatt álló földrajzi jelzés törlését vonja maga után.*

⁸¹ A 2009 előtti szabályozásban együtt volt jelen a germán és a latin eredetvédelmi rendszer. A latin jellegű eredetvédelmi rendszerben az ország területén belül pontosan körülhatárolt kisebb területi egységeken lehet csak minőségi bort készíteni.

⁸² SZILÁGYI i. m. 272.

⁸³ 1493/1999/EK tanácsi rendelet 48. és 54. cikke, valamint a 753/2002/EK bizottsági rendelet 28. cikke.

⁸⁴ A Közösségben az oltalom megszerzéséhez az eredetmegjelöléseket és a földrajzi jelzéseket közösségi szinten kell elismerni és nyilvántartásba venni, a kérelmeket viszont a nemzeti hatóságoknak kell elbírálniuk, majd ezt követően a Bizottság vizsgálja meg ezen határozatokat. A nyilvántartásba vett eredetmegjelöléseknek és földrajzi jelzéseknek oltalmat kell élvezniük minden olyan használattal szemben, amely visszaél a követelményeknek megfelelő termék hírnevével.

VII. 2. 1. A Tanács 479/2008/ EK rendelete a borpiac közös szervezéséről, az 1493/1999/EK, az 1782/2003/EK, az 1290/2005/EK és a 3/2008/EK rendelet módosításáról, valamint a 2392/86/EGK és az 1493/1999/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről⁸⁵

Az EK ebben a rendeletben közösségi szintre emelte a borokra vonatkozó földrajzi árujelzők szabályozását, amellyel viszont csökkentette a tagállamok szabályozási szabadságát⁸⁶. Szilágyi János Ede szerint ez nem rossz döntés, mivel így az európai borok eredetvédelmi szabályai egyszerűsödhetnek és a fogyasztók számára is átláthatóbbá válhatnak. Én magam is támogatom ezt az álláspontot. Fontos változás még, hogy a közösségi borjog hatálya alá került az eddig tagállami hatáskörbe tartozó földrajzi árujelzők rendszere.

Preambulum rendelkezései⁸⁷

A közösségi minőségi borokat a fogyasztók az oltalom alatt álló eredetmegjelölés és földrajzi jelzés alapján tudják beazonosítani. Az ilyen jelzéssel ellátott borok sajátos minőségi jellemzőinek megőrzése érdekében meg kell engedni a tagállamoknak, hogy szigorúbb szabályokat alkalmazzanak e tekintetben. Ennek értelmében: a tagállamok a területükön készített borokra vonatkozóan korlátozhatnak, vagy kizárhatnak a közösségi jog alapján engedélyezett borászati eljárásokat, és szigorúbb korlátozásokat írhatnak elő annak érdekében, hogy fokozottabban biztosítsák az oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel vagy földrajzi jelzéssel ellátott borok alapvető jellegzetességeinek megőrzését. A tagállamoknak erről tájékoztatni kell a Bizottságot, amely felhívja ezekre a tagállam figyelmét⁸⁸.

Egyes kapcsolódó rendelkezések

A IV. Fejezet külön foglalkozik az újonnan bevezetett kategóriákkal, az eredetmegjelöléssel és a földrajzi jelzéssel.

⁸⁵ Európai Unió Hivatalos Lapja L/148/1.

⁸⁶ SZILÁGYI i. m. 195.

⁸⁷ Itt azokat kívánom megemlíteni, melyek alapul szolgálnak a szlovák-magyar jogvita elemzésében.

⁸⁸ 28. cikk tartalmazza a tagállamok által elfogadott szigorúbb szabályokat.

Itt határozza meg az *eredetmegjelölés fogalmát*: valamely régió, meghatározott hely, vagy kivételes esetben egy ország neve, amelyet olyan termék megjelölésére használnak, amely megfelel a következő követelményeknek:

- minősége és jellemzői *alapvetően vagy kizárólag* egy adott földrajzi környezetnek és az ahhoz kapcsolódó természeti és emberi tényezőknek köszönhetők
- a szőlő, amelyből készült, *kizárólag arról* a földrajzi területről *származik*
- *előállítását az adott földrajzi területen végzik*
- a *Vitis Vinifera*⁸⁹ fajtához tartozó szőlőfajtából nyerik.

Kivételes esetben eredetmegjelölésnek lehet tekinteni egy hagyományos kifejezést, ha az bort jelöl, egy földrajzi névre utal és teljesíti az eredetmegjelölésre vonatkozó feltételeket.

Az eredetmegjelölés fogalma kapcsán tehát *kiemelendő*, hogy az alapanyag termelésének területe pontosan meghatározott kell, hogy legyen és az alapanyag termelésének is különleges feltételei vannak.

VII. 2. 2. Az uniós szabályozás jellemzői – összegzés

A Közösségi szabályozás megváltoztatta a Lisszaboni Megállapodás fogalomrendszerét⁹⁰. A földrajzi árujelzőket az Európai Unióban gyűjtőfogalomként kezelik, amely az eredetmegjelöléseket és a földrajzi jelzéseket foglalja magában.

A borok területén kiemelt figyelmet fordítanak a földrajzi megjelölések összeütközésének kiküszöbölésére, azonban az ezredfordulóig nem léptek fel az egymással ütköző jelzések létezése miatt. *A bor-eredetmegjelöléseknél nem azt követelik meg, hogy minden esetben átlagon felüli minőségről legyen szó*, hanem védik a stabil tulajdonságokat mutató közepes minőségű borokat is⁹¹. *A boroknál szigorú szabályok érvényesülnek*, így például a termőterületeknek, a borkészítési módszereknek, az alkoholtartalomnak, a hektáronkénti termés mennyiségnek pontosan meghatározottnak kell lennie.

⁸⁹ Jelentése bortermő szőlő.

⁹⁰ TATTAY LEVENTE: A földrajzi árujelzők nemzetközi szabályozása. *Gazdaság és Jog*, 1996. december, 12. szám. 17.

⁹¹ Ez eltér a korábbi Lisszaboni Megállapodás rendelkezéseitől, hiszen ott a kiváló minőség volt a meghatározó, az részesült védelemben.

VIII. HAZAI SZABÁLYOZÁS

Bár az eredetvédelemre vonatkozó nemzetközi jogi szabályozás a kihirdetés révén, illetve mivel a rendeletek kihirdetés nélkül is kötelezőek, így anélkül belföldön is hatályos jogszabállyá válik, azonban az eredetmegjelölésekre vonatkozó szabályozás teljessége érdekében röviden ismertetem a hazai joganyagot is, ezek közül is kiemelve a 2004. évi Bortörvényt.

VIII. 1. Alaptörvény

X. cikk kimondja, hogy hazánk biztosítja a tudományos kutatás és a művészeti alkotás szabadságát. Tovább a bevezető rendelkezések között rendelkezik arról, hogy a természeti erőforrások, különösen a [...] honos növény-és állatfajok, [...] a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége⁹².

VIII. 2. 1959. évi IV. törvény a polgári törvénykönyvről (Ptk.)

Magyarországon nem a Ptk. előírásai határozzák meg a szellemi alkotásokra vonatkozó előírások részletes tartalmát, hanem törvények és más jogszabályok, a Ptk. előírásai szubszidiárius jelleggel érvényesülnek. Az alapelvek közül többek között megjelenik a borjogban a rendeltetésszerű joggyakorlás elve⁹³, amikor is a Bortörvény a művelésre vonatkozó előírásokat határozza meg.

A IV. cím a személyek polgári jogi védelmét, ezen belül a VII. fejezet tartalmazza a személyhez és a szellemi alkotásokhoz fűződő jogokat. A törvény kimondja, hogy a szellemi alkotások a törvény védelme alatt állnak és ezt a védelmet maga a Ptk. és az egyes különleges jogszabályok biztosítják. Így az eredetmegjelölés esetében az arra vonatkozó speciális rendelkezések között találjuk az erre vonatkozó szabályokat.

⁹² Alaptörvény P, cikk

⁹³ Ptk. 5. §. (1) és (2).

VIII. 3. A védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény

A Védjegy törvény kimondja, hogy a földrajzi árujelző oltalma korlátlan ideig tart és az a bejelentés napjára visszaható hatállyal a lajtmozáskor keletkezik. Az oltalmat törölni kell abban az esetben, ha a földrajzi árujelzőről utólag derül ki, hogy nem felelt meg az eredetmegjelöléssel vagy földrajzi jelzéssel szemben támasztott követelménynek, vagy az oltalomból ki volt zárva.

VIII. 4. 2004. évi XVIII. törvény a szőlőtermesztésről és a borgazdálkodásról

A törvény részletes és összehasonlító elemzésére a későbbiekben térek majd ki, jelentőségét az adja, hogy külön fejezet foglalkozik a tokaji borokkal, mutatva annak nagyságát.

VIII. 5. 99/2004. (VI. 3.) FVM rendelet a borok előállításáról

VI. fejezet a tokaji borkülönlegességekre vonatkozik. Ide sorolja a Bortörvény rendelkezéseivel összhangban a tokaji szamorodnit, a tokaji mászlást, a tokaji fordítást, a tokaji aszút és aszúesszenciát és a tokaji esszenciát. Minden egyes típus esetében meghatározza a rendelet, hogy a cukortartalom szerint milyen típusai vannak, majd pedig felsorolja az érzékszervi jellemzőket.

VIII. 6. 97/2004. (VI. 3.) FVM rendelet a borok eredetvédelmi szabályairól

A védett eredetű bornak rendelkeznie kell az adott földrajzi eredetre jellemző ökológiai és humán tényezők jellemzőivel, és az ehhez kapcsolható termelési háttérrel. A borban felismerhetőnek kell lennie a földrajzi eredetét jellemző ökológiai sajátosságoknak és humán tényezőknek, ezek hagyományainak és fejlesztési eredményeinek. A védett eredetű bor megnevezése kizárja annak más, az adott meghatározott termőhelyről származó minőségi borra való használatát.

IX. TOKAJ ÉS A SZLOVÁKOK - PROBLÉMA FELVÁZOLÁSA

IX. 1. A kiindulópont

A szlovákok is forgalmaznak Tokaji Aszúbort „*Tokajsky*” néven, veszélyeztetve ezzel a Tokaji nemzetközi értékét, évszázados megkülönböztető Hungarikum azonosságát is.

Miért gondolják azt a szlovákok, hogy ezen a néven forgalmazhatnak bort? Mindezt a trianoni diktátummal és az akkor hatályos magyar szabályozással magyarázzák, ugyanis az 1920-as békeszerződés következményeként három magyar falu: *Szőlőske*, *Kistoronya* és *Újhely* átkerült a Ronyva-patak menti határ másik oldalára, viszont az 1908-as Bortörvény⁹⁴ szerint ez a három település a Tokaj-hegyaljai borvidékhez tartozott. Az valóban igaz, hogy a 15. § felsorolja a Tokaji borvidékhez tartozó településeket, a törvény végrehajtására szolgáló földművelésügyi miniszter királyi rendelete pedig meghatározza a borvidékek beosztását⁹⁵, viszont a Beregszász-nagyszőlősi borvidékbe sorolja Bereg és Ugocsa vármegyék egész területét és Zemplén vármegyének a Tokaji borvidékbe nem tartozó részét. Ennek értelmében⁹⁶ Zemplén vármegyéhez tartozott Nagytoronya, Kisbári, Nagybári, Csörgő és Csarnahó már ekkor is, ami most Szlovákiában található és az ottani tokaji borvidék részét képezi. Tehát eleve nem is tartozott oda, most hogyan lehetne tulajdonképpen jogi alap nélkül oda tartozó? Illetve az átcsatolt három település ugyan ahhoz tartozott, de egy 1908-as szabályozás szerint, ami már nem hatályos.

Hagyományosan a Tokaj-Hegyaljai Hegyközségek Tanácsa határozta meg, hogy melyik falvak szőlőterületei érdemesek arra, hogy használhatják ezt az eredet meghatározást. Mivel a 3 magyar falu átkerült Csehszlovákiába és ezzel ott nem érvényesülhettek a Tokaji minőséget meghatározó szigorú bortörvények és így törvényszerűen elvesztették a Tokaji-eredetmeghatározás használatának a jogát. Ez teljesen megfelel a Tokaji Aszúbor minőségi hagyományainak is, mert a Tokaji Hegyközség Testület egyértelműen csak azon településeknek adhatja meg a Tokaji név használatának a jogát, amelyek egyrészt a Tokaj-Hegyaljára alkalmazott magyar bortörvényeket követik, másrészt ugyanúgy elnevezésükkel,

⁹⁴ 1908. évi XLVII. törvénycikk a borhamisításnak és hamisított bor forgalomba hozatalának tilalmazásáról.

⁹⁵ 1908. évi 112. számú rendelet az 1908-as Bortörvény végrehajtására.

⁹⁶ 1908. évi 112. számú rendelet 36. §

mint boraik *egyedülálló minőségével képviselik a Tokaji hagyományok Hungarikum szellemiségét.*

A másik *ellentmondás* pedig szintén az akkori szabályozásban rejlik, mivel ebben az időben a Bortörvény már meghatározta a tokaji szőlőtermesztő területet, Tokaj pedig egy zárt vidék volt. Ezzel ellentétben a csehszlovák elképzelés pedig az volt, hogy ezt a területet bővíteni kell (jó példa erre a Szlovák Nemzeti Tanács által elfogadott 4/1959. számú tokaji borvidék fejlesztéséről szóló törvény), bővítették is, aminek egyenes következménye volt, hogy rosszabb lett az ott termett szőlő minősége, ami sérti a magyar termelők érdekeit, ha az is a tokaji nevet viseli.

IX. 2. Első próbálkozások a vita megoldására

Elég korán látta a két ország, hogy ezt a vitát meg kell oldani, így már *1964-ben* kormányzati szinten tárgyalások kezdődtek. A tárgyalások közvetlen résztvevői között nemcsak a két központi külkereskedelmi vállalat, a prágai Koospol és a budapesti Monimpex szerepelt, hanem a bratislavai Borüzemek, valamint a Pilseni sörgyár is⁹⁷. A tárgyalásokon az 1908-as alapokból indultak ki. Hazánk ragaszkodott az akkor megállapított területi méretekhez, a másik fél viszont azt mondta, hogy ez nem lehet kiindulópont⁹⁸.

Tudni kell azonban, hogy Csehszlovákia a maga javára meg kívánta szerezni az eredetmegjelölést. Az akkori magyar kormány kínos mulasztást követett el. Hagyta, hogy Csehszlovákia már *1968-ban*, Magyarországot megelőzve a *Lisszaboni Megállapodás*⁹⁹ keretében nemzetközi oltalom alá helyeztesse a Tokaj megjelölést „*Tokajské vino de la Region Slovaque*” néven. A megjelölés oltalmát Magyarország nem ismerte el. Hogy ezt miért is tehette, ennek magyarázata a Megállapodás rendelkezéseiben rejlik, melyet korábban már ismertettem, most csak a probléma megalapozására törekszem. Így immár jövátehetetlen késedelemmel Magyarország javára csak 1970-ben védték le a „*Tokaj*”, „*Tokay*”, „*Tokayer*” megjelöléseket, azt követően, hogy a Lisszaboni Megállapodás valamennyi államában az már szlovák megjelölésként oltalom alatt állt.

⁹⁷ MEDVE GEORGINA: *A Szlovák tokaji újratöltve.*

http://vedjegy.blog.hu/2012/01/31/_a_szlovak_tokaji_ujratoltve

⁹⁸ SZILÁGYI JÁNOS EDE: *Eredetvédelmi kérdések a borjogban.* Miskolc: Novotni Kiadó, 2009., 349.

⁹⁹ Az eredetmegjelölések oltalmára és nemzetközi lajstromozására vonatkozó 1958. évi október 31-i Lisszaboni Megállapodás.

A vitát ekkor sikerült azonban *egy kompromisszumos megoldásban* rendezni¹⁰⁰. A szocialista rendszerben kezdetben Csehszlovákia nem használhatta a Tokaj megjelölést, azonban Magyarország minden évben köteles volt a Monimpex keretében dollárért felvásárolni a tokaji borvidék Szlovákiába átkerült községeiben termesztett szőlőt.

101

Csehszlovákia tehát vállalta, hogy a tőkés országokba nem exportál tokaji bort, valamint évi 1000 hektoliter mennyiségig elsőbbségi jogot biztosít Magyarországnak a felvásárlása és a megmaradt bort pedig a belföldi piacokon értékesíti. Így 1989 végéig Csehszlovákia 21,5 ezer hektoliter tokajit, főleg édes szamorodnit szállított, amelyet azután magyar megjelöléssel értékesítettek. Hiába volt azonban ez a megállapodás, Csehszlovákia 1992-es szétválása után már nem tudott érvényesülni. A szerződést a felek még 1990. július 4-én kölcsönös megegyezéssel megszüntették. Rögtön ezután kiéleződtek a viták a Tokaj kérdésében, amelyre mind Szlovákia, mind Magyarország jogot formál történelmi és jogi alapon érvelve.

¹⁰⁰ Fontos ismertetni, hogy a cseh Koospol számára sokkal fontosabb volt a pilzeni sör ügye, mint a tokaji boré, és ez rányomta a bélyegét a Koospol és a Monimpex között 1967. január 12-én megkötött egyezményre.

¹⁰¹ www.tokajiaszushop.eu.

IX. 3. További lépések az egyezség megszűnését követően

Fontos nagyon az 1993-ban Magyarország és az Európai Közösség között létrejött megállapodás¹⁰², hisz közösségi szinten ismerte el a „Tokaji” kifejezést, mint eredetmegjelölést, közösségi termékként védve azt tovább.

Ami a helyzetet pedig még tovább nehezítette, hogy 1996-ra jelentősen különbözik egymástól a szlovák és magyar Bortörvény.

Az Európai Unióhoz való csatlakozást megelőző években a borkereskedelmi tárgyalások során a magyar fél az Európai Bizottság képviselőinek nyomására tért el a szlovák „Tokaji” eredetmegjelölés használatát ellenző álláspontjától, de annak érdekében, hogy meghatározott feltételekkel egyezség jöjjön létre a két ország között. A Bizottság képviselői a csatlakozás időpontjáig történő megegyezést szorgalmazták.

2003 novemberében kint járt Szlovákiában egy magyar szakmai delegáció és a három elcsatolt község határban felmérték a szőlőtelepítésre alkalmas területek nagyságát. Akkor és ott 330 hektárt találtak ehhez alkalmasnak, Magyarország mégis elfogadta, hogy 565,2 hektáron lenne Szlovákiában a Tokaji-termőterület. Ennek ellenére a szlovák fél a kormányközi megállapodás előkészítésével kapcsolatos munkaterv teljesítése helyett tényként nyújtotta be a közösségi borpiaci szabályozási rendeletek (1493/1999 EGK tanácsi rendelet, 753/2002/EK bizottsági rendelet, valamint az 1622/2000/EK bizottsági rendelet) módosításához a Szlovák Köztársaságban előállított „Tokaji” eredetmegjelölésű borokra vonatkozó szabályokat. Az EU Bor Irányító Bizottság 2004. március 9-i ülésén mindennek ellenére nem fogadták el azt a magyar álláspontot, hogy a szlovák „Tokaji” eredetmegjelölésű borokra vonatkozó szabályok maradjanak ki a tervezetből, mivel a Bizottság álláspontja továbbra is az volt, hogy hosszas jogi egyeztetést igényel a kérdés eldöntése.

2004-ben az Európai Unióhoz történő csatlakozáskor azonban mégis létrejött egy újabb kompromisszumos elő-megállapodás¹⁰³, amelyet a szakminiszterek tárgyaltak¹⁰⁴. Kinyilvánították, hogy a magyar Bortörvényhez igazodva egységes termelési és ellenőrzési feltételekben állapodnak meg, és a szlovák részre eső borvidék területe is egyértelműen

¹⁰² A Magyar Köztársaság és az Európai Közösség között a bormegnevezések kölcsönös védelméről és ellenőrzéséről szóló Brüsszelben 1993. november 29-én aláírt Megállapodás.

¹⁰³ „Ez egy magyar kompromisszum volt a szlovákok kérésére.” MEDVECZKY ATTILA: Véget ér-e a Tokaj-borháború?. *Magyar Fórum*, 2011. január 27. 4.

¹⁰⁴ Németh Imre és Simon Zsolt agrárminiszterek.

lehatárolásra fog kerülni¹⁰⁵. A megállapodás részét képezte az is, hogy Szlovákiában is felépítik azt a szakmai rendszert, amit hazánkban a hegyközségi szervezet jelenít meg. Fontos eleme a szabályozásnak a hegyközségi rendtartás, ami helyi szinten részletesebben meghatározza a termelési feltételek kritériumait. Szlovákia akkor vállalta, hogy ezt 3 hónapon belül teljesíti, azonban a mai napig nem sikerült az egyezményben foglaltaknak eleget tenni¹⁰⁶.

Tovább éleződött a konfliktus, amikor az Európai Unió 2006-ban az Unió Hivatalos lapjában „*Vinohradnícka oblast Tokaj*”¹⁰⁷ néven tüntette fel a szlovák tokaji borvidéket. Dr. Tattay Levente szerint ez fogyasztóvédelmi szempontból erősen kifogásolható, mivel olyan borok terjednek mind a belföldi, mind a külföldi piacon, amelyek rontják a tokaji bor kialakult reputációját¹⁰⁸.

IX. 4. Az Európai Bizottság „téves bejegyzése” és ennek következményei

2009. augusztus 1-jén azután az eredetmegjelölések és földrajzi jelzések uniós oltalmának nyilvántartására új rendszert, az E-Bacchus nyilvántartást¹⁰⁹ vezették be, melyben a szlovák borvidék először „*Tokajská/Tokajské/Tokajsky vinohradnícka oblast*”¹¹⁰ néven szerepelt, de Szlovákia kezdeményezte, hogy a bejegyzett eredetmegjelölést „*Vinohradnícka oblast Tokaj*”, vagy akár csak „*Tokaj*”-ra módosítsák, mivel nemzeti törvényeikben ténylegesen ezek a nevek szerepelnek. Az Európai Bizottság 2010 februárjában úgy módosította a nyilvántartást, hogy az megfeleljen a szlovák törvények pontos elnevezésének, azaz

¹⁰⁵ A megállapodás értelmében a Tokaji Borvidék a két ország területén határon átnyúló borvidéket képez, melyből a magyar oldalra eső rész a „*Tokaji borvidék*” nevet, a szlovák rész pedig a szintén azonos jelentésű „*Tokajská vinohradnícka oblast*” nevet viseli.

¹⁰⁶ A szlovák fél még mindig nem fogadta el azokat a borászati eljárásokat és ellenőrzési szabályokat, amelyek alapján azonos néven lehetne tokaji bort forgalomba hozni. Nem alakították ki például a szakmai szervezetüket az itteni hegyközségi mintára, és nincs meg a számunkra is elfogadható ellenőrzése az aszúszemek válogatásának. PUTSAY GÁBOR: Tokaj szlovák névbitorló. *Magyar Hírlap*, 2010. május 12. 9.

¹⁰⁷ A Bizottság a 182/2005. sz. szlovák törvényre támaszkodott, melynek 8. és 34. pontjában ez a megjelölés szerepelt.

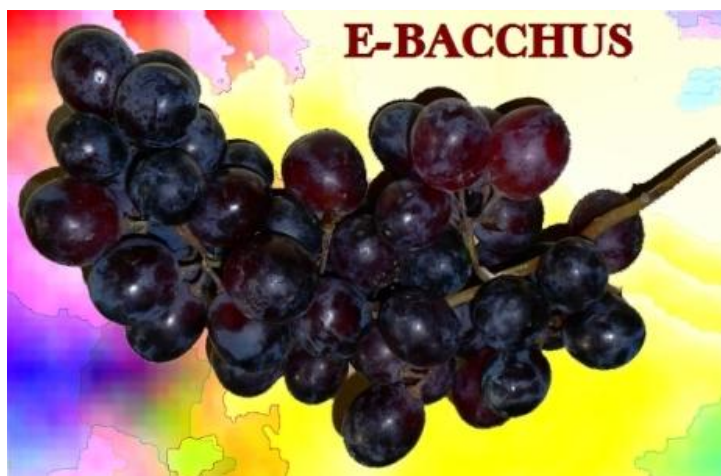
¹⁰⁸ TATTAY – PINTZ – POGÁCSÁS i. m. 384.

¹⁰⁹ Az E-Bacchus adatbázis az Európai Unió nyilvántartási rendszere, mely tartalmazza azoknak az eredetmegjelöléseknek és földrajzi jelzéseknek a jegyzékét, a nem uniós országokból származó borokat jelölő azon földrajzi jelzéseket és eredetmegjelöléseket, amelyek az Európai Unió és a nem uniós országok között megkötött kétoldalú megállapodások értelmében az EU-ban oltalom alatt állnak, valamint azokat a hagyományos kifejezéseket, amelyek az Európai Unióban oltalomban részesülnek.

<http://ec.europa.eu/agriculture/markets/wine/e-bacchus/index.cfm?event=pwelcome&language=HU>

¹¹⁰ A 237/2005. sz. szlovák törvényre támaszkodva, viszont ez nem ezt az elnevezést tartalmazta.

„*Vinohradnícka oblast Tokaj*”-ra módosította a bejegyzést. Ján Slota vezette Szlovák Nemzeti Párt ezt a saját sikereként értékelte¹¹¹.

112

A Tokaj névre vonatkozó kérést ugyanakkor elutasították. Arra hivatkoztak, hogy ez önmagában nem jelenik meg a szlovák jogszabályokban. A magyar hatóságok ezt követően azzal fordultak a Bizottsághoz, hogy a módosítás alaptalan, mivel időközben új szlovák bortörvény módosítás került elfogadásra a „*Tokajska*” kifejezés használatával, melyet nem vettek figyelembe¹¹³.

A magyar álláspont szerint Szlovákia nem formálhat jogot olyan uniós eredetmegjelölésre, amely a „*Tokaj*” kifejezésre utal, csupán a korábban bejegyzett „*Tokajska*” elnevezésre. Ezeket az eseményeket figyelve Szlovákia újabb törvénymódosításra szánta el magát, előrelátóak voltak, mert immáron a „*Tokaj*” eredetmegjelölést vezette be nemzeti jogába. „*A szlovákok többszörösen is becsaptak bennünket, hiszen csak akkor használhatnák ezt a nevet, ha betartanák a feltételrendszerről kötött megállapodást. A pozsonyi parlament azonban máris továbblépett, a Tokaj név használatáról törvényt alkotott, amelynek alapján 2010. júniustól a sajátjukként használhatják a nevet az ottani kereskedők*”¹¹⁴.

A Magyar Köztársaság 2010. április 28-án keresetlevelet nyújtott be az Európai Unió Törvényszékéhez az Európai Bizottság ellen¹¹⁵, melyhez beavatkozóként csatlakozott a

¹¹¹ PUTSAY i. m. 9.

¹¹² <http://ec.europa.eu/agriculture/markets/wine/e-bacchus/>

¹¹³ A Bizottság a 2009. augusztus 1-jén hatályos szlovák jogszabályok fényében módosította az elnevezést.

¹¹⁴ PUTSAY i. m. 9.

¹¹⁵ T-194/10. sz. ügy.

Szlovák Köztársaság. A magyar fél kérte, hogy a Törvényszék semmisítse meg a Bizottság által az adatbázisba bevezetett „*Vinohradnícka oblast Tokaj*” bejegyzést¹¹⁶. Azonban itt a legelső kérdés az, hogy egyáltalán meg lehet-e támadni a Bizottság nyilvántartásban lévő bejegyzését.

Marcinkó Ferenc nyilatkozta még 2010-ben¹¹⁷, hogy az uniós borreform írta elő, hogy külön eredetmegjelölést és földrajzi jelzést alkalmazzanak a tagállamok. Hazánk ennek megfelelően bejegyeztette a Tokaj elnevezést, amivel a bor származási helyét jelölő földrajzi nevet védették le. *„Érthetetlen az unió mostani lépése, mivel két különböző régió nem használhatja ugyanazt az elnevezést”*¹¹⁸.

A magyar aggodalom korántsem alaptalan feltételezésben gyökerezik, miszerint a „*Tokaj*” elnevezés olyan téves képzetet kelthet a fogyasztókban, hogy a Szlovákiában előállított tokaji bor a magyar követelményrendszernek megfelelő, a védett magyar „*Tokaj*” eredetmegjelölésű borral megegyezik, így a tokaji hosszú fejlődéstörténet eredményeként elnyert világhírnév alatt a minőséget közel sem tanúsító silány utánzatok kerülhetnek a borfogyasztók poharaiba. Azonban itt nem arról van szó, hogy szlovák oldalon nem lehet jó bort előállítani, de ez másmilyen, mint amit a tokaji gazdák létrehoznak. Ráadásul Magyarország nagyon sokat tett a termék hazai és külföldi elismertségeért. Tény, hogy a szlovák és a magyar bortermelésre vonatkozó követelményrendszerek nem egyformák, melyet a későbbiekben ismertetek is majd. Ráadásul az Európai Bizottság passzivitása sem mozdítja előre a régóta húzóódó problémát¹¹⁹.

Az eljárással kapcsolatban Marcinkó Ferenc¹²⁰ továbbá elmondta, hogy az Európai Unió eddig mindig igyekezett magát kihúzni az egyértelmű döntés meghozatalának felelőssége alól. Azon az állásponton van, hogy nem kíván döntést hozni, hanem a két ország megegyezésének elősegítésére törekszik¹²¹.

¹¹⁶ A második jogi alap magyar részről az volt, hogy a gondos ügyintézés, a jóhiszemű együttműködés és a jogbiztonság elvét is megsértette a Bizottság.

¹¹⁷ DÉNES ZOLTÁN: Szlovákia is levédette a Tokaj nevet. *Magyar Nemzet*, 2010. március 6. 13.

¹¹⁸ Uo.

¹¹⁹ DR. FÁBIÁN ERIKA: *Szlovák-magyar küzdelem a tokaji borért*. <http://www.jogiforum.hu/hirek/27202>

¹²⁰ A Tokaji Borvidék Hegyközségi Tanácsának elnöke.

¹²¹ Ugyanezt az álláspontot képviselte a 2004-es csatlakozást megelőzően is.

X. A SZLOVÁK-MAGYAR KONFLIKTUST MEGHATÁROZÓ NEMZETKÖZI MEGÁLLAPODÁSOK, SZERZŐDÉSEK

Napjainkban komoly erőfeszítéseket tettek azért, hogy a Tokaj eredetmegjelölést Magyarország és Európa számára, mint magyar és európai eredetmegjelölést fenntartsák. 7 olyan nemzetközi szerződés vonatkozik a magyar borra, amely jelentősen meghatározta és meg is határozza a bor helyzetét. Ezek a megállapodások egyfajta kronológiai sorrendet is adnak, mutatva azt, hogyan bővült ki az eredetvédelem területén a Tokaji borra vonatkozó szabályozás, illetve hogyan változott a terület megítélése az adott szabályozás fényében. Némely megállapodás már korábban is említésre került, de szükségesnek tartom kiemelni ezeknek a jelentőségét ismételten.

A Trianoni¹²² és párizsi¹²³ békeszerződések a konfliktus kiindulópontjai voltak a 3 ismertett magyar falu Szlovákiához történő csatolásával.

Az 1960-as években lemaradtunk a szlovákok mögött a Tokaj megjelölés nemzetközi oltalmazásában, amit jól mutat, hogy mi később csatlakoztunk a *Lisszaboni Megállapodáshoz*.

A nemzeti hivatalok együttműködése valósult meg a KGST-ben jogegységesítés és egységes szervezet nélkül. Ennek keretében dolgoztak ki egy *KGST tervezetet*¹²⁴, mely megállapodásnak 8 tagállam volt a részese, köztük a Magyar Népköztársaság is. A tervezetnek az volt a célja, hogy előmozdítsák a részes felek gazdasági együttműködését, az eredetvédelmi kérdések felmerülése esetén pedig ezek hatékony megoldásának biztosítása. Az együttműködés biztosítása érdekében a szabadalmi hivatalok évente értekezletet rendeztek.

A Melléklet¹²⁵ tartalmazta azokat a termékeket, amelyek védelemben részesülnek. Meghatározza az eredetmegjelölések fogalmát is. Hazánk szempontjából jelentős, hogy az olyan földrajzi területek esetén, melyek országhatáron átnyúlnak, az onnan származó termékekre ugyanazt az elnevezést alkalmazhatják az országok, de fel kell tüntetni a származási országot a fogyasztók megtévesztésének elkerülése érdekében.

¹²² VÉCSEY AURÉL: *Magyar tragédia – a trianoni békediktátum*. Budapest: Szalay Könyvek, 2012.

¹²³ ROMSICS IGNÁC: *A párizsi békeszerződés*. Budapest: Osiris Kiadó, 2006.

¹²⁴ Eredeti dokumentum alapján dr. Tattay Levente egyetemi tanártól. 1974-ben, Lipcsében tartott értekezlet alapján született nemzetközi egyezmény Az eredetmegjelölések és származásjelzések kölcsönös oltalmáról. V. számú melléklet.

¹²⁵ A Melléklet összesen 19 cikket tartalmazott.

A tervezet jelentősége abban áll, hogy *kis híján létrehozták a KGST közös eredetvédelmi rendszerét*, amely a pilseni sör és a tokaji bor eredetmegjelölések hovatartozásának vitája miatt bukott meg 1984-ben.

A 60-as években történt mulasztást egy kicsit kárpótolva, sikerült *megállapodást kötni 1993-ban az Európai Közösséggel*, amelynek jelentősége abban is megmutatkozik, hogy a szlovák féllel nem került sor ilyen megállapodás megkötésére.

A sor végén, de nem utolsó sorban két, az Európai Közösség által megkötött jelentős megállapodást (*Az Európai Közösség USA-val és Ausztráliával kötött Borkereskedelmi és Boreredetvédelmi Megállapodásai*) szeretnék még megemlíteni, ami azért jelentős, mert mintaként szolgálhatna a szlovák-magyar jogvita megoldásában.

Ezekben a megállapodásokban sikerült elérni a Tokaj név korábbinál hatékonyabb védelmét is. Az Amerikai Egyesült Államokkal hosszú előkészítési munka után sikerült aláírni az első megállapodást 2005-ben. Érdekesség, hogy ebben az időben módosítják az Ausztráliával kötött megállapodást is. Ezek már Magyarország uniós csatlakozását követően kerülnek tárgyalásra, így már a magyar eredetvédelmi szempontokat is integrálták.

2006/232/EK tanácsi határozat¹²⁶ rendelkezik az Amerikai Egyesült Államokkal megkötött megállapodásról. Kiindulópontként fontos leszögezni, hogy az Amerikai Egyesült Államokban a *földrajzi eredet jogi szabályozása más alapelvek alapján történik*, mint Európában. A szabályozás alapja, hogy a földrajzi megjelölések speciális jogvédelme csak akkor és olyan mértékben indokolt, amennyiben a származási hely vagy az USA-ban van, vagy pedig a származási helyet a fogyasztó és a közvélemény eredetmegjelölésként ismeri el. Az amerikai átlagfogyasztó az Európában és a világ más országaiban védett földrajzi árujelzőket általában nem ismeri el és az USA nem is csatlakozott a Lisszaboni Megállapodáshoz. A rendszer elszigetelése számos, Európában ismert eredetmegjelölés el nem ismeréséhez, fajtanevvé válásához vezetett¹²⁷. Egy sajátos szabály alapján vált a Tokay bor megjelölés is fajtamegjelöléssé¹²⁸. Mindezek ismeretében előre lépésnek kell tekinteni ezt a kétoldalú megállapodást.

¹²⁶ SZILÁGYI i. m. 246.

¹²⁷ TATTAY LEVENTE: A földrajzi megjelölések védelme az Amerikai Egyesült Államokban. *Jogtudományi Közlöny*, 2000. május. 194.

¹²⁸ Ez a szabály a használat elismerése.

A „Különös rendelkezések” címben és a hozzá kapcsolódó mellékletben foglalkozik a legfontosabb bor-eredetvédelmi kérdésekkel. Az USA arra vállalt kötelezettséget, hogy a területén értékesített borok tekintetében törekszik a II. mellékletben szereplő kifejezések jogi státuszának megváltoztatására, hogy ezen kifejezések használata kizárólag a Közösségből származó borok boros címkéire korlátozódjon. Ez a II. melléklet tartalmazza a „Tokay” megjelölést is.

Az EU és Ausztrália között létrejött¹²⁹ borkereskedelemről szóló megállapodás¹³⁰ nem az első volt, mivel az EK tagállamai már viszonylag korán felléptek az Ausztráliában használatos európai földrajzi árujelzőkkel szemben. Valószínűleg, e tagállami kezdeményezéseknek is köszönhető, hogy az Európai Közösség Ausztráliával viszonylag korán, *már 1994-ben* kötött borkereskedelmi megállapodást, amelyben többek között a földrajzi árujelzők és a hagyományos elnevezések kérdésköréről is rendelkeztek a megállapodás 2. számú mellékletében, azonban nem minden kérdést sikerült végérvényesen rendezni. Ennek köszönhetően került sor a megállapodás felülvizsgálatára. Gyakorlatilag két kérdéskört kellett rendezni:

Az egyik az, hogy az *Európai Közösség visszakövetelt bizonyos földrajzi megjelöléseket*, amelyeket Ausztráliában fajtamegjelölésként használtak, és voltak olyan megjelölések is (például a Champagne környékéről való pezsgő, a portói bor, a spanyol sherry), amelyek kivonására konkrét határidőt szabtak (ahová az 1994-es megállapodásban még nem szereplő Tokay is került). Az ausztrál félnek a Tokay név használatát még 10 évig engedélyezték a megállapodás hatályba lépését követően¹³¹.

Másrészről *Ausztrália korábban nem alkalmazott földrajzi árujelzőket* a borok eladásához és ennek bevezetésével az Európai Közösségnek a kölcsönösség elve alapján kötelezettséget kellett vállalnia ezek védelmére.

¹²⁹ 2008-ban Canberrában, 2009. január 30-án lépett hatályba. A korábbi, 1994-es megállapodást váltotta fel.

¹³⁰ SZILÁGYI i. m. 250.

¹³¹ Illetékesek szerint azért 10 év, mert más nevekkkel szemben a Tokaji név nem szerepelt az 1994-es megállapodásban, így az ausztrál termelők még nem tudtak felkészülni a név kivonására.

XI. INDOKOK A TOKAJI BOR VÉDELME MELLETT – AVAGY MIÉRT IS DÖNTSÖN AZ EURÓPAI UNIÓ TÖRVÉNYSZÉKE CSAK A „MAGYAR” TOKAJI MEGTARTÁSA MELLETT?

Álláspontom alátámasztására jogi és gazdasági érveken keresztül szeretném bemutatni, hogy szerintem miért is kell mellettünk döntenie a bíróságnak.

Már a *tárgyalásra készített jelentésben* szerepelt hazánk egyik érveként és a sajátomként is, hogy a 2009. augusztus 1-jei időpont volt meghatározó az elnevezések tekintetében, és ekkor már nem a nyilvántartásba bejegyzett megjelölés szerepelt a szlovák törvényekben¹³².

Az uniós szabályozás követelményrendszerének eleget téve a *termékleírás benyújtásánál* meghatározó lehet igenis az új törvény szabályozása szlovák részről, másrészt pedig ahhoz, hogy a szlovák fél jogosan tudja használni az ismertetett elnevezést, *közös termékleírást* kellene készíteni a *közös borvidék* tekintetében. Azonban egyik sincs, tehát nincs közös termékleírás, sem pedig közös borvidék. Két borvidék van azonos névvel ellátva és országhatárral elválasztva egymástól. Több próbálkozás is volt már ennek megoldására, azonban ez nem végződött sikerrel, ugyanis a legutóbbi megállapodást Szlovákia nem tartotta be, sőt ellentétesen cselekedett.

Ezen a területen mozogva (mármint értve az uniós szabályozást), ha kicsit tágabb körben gondolkodunk, akkor az uniós politikák közül a *fogyasztóvédelmi politika*¹³³ is indokként szolgálhat. Két alapelvet emelnék ki, melyek közül az egyik, hogy a *fogyasztókat nem szabad félrevezetni*, másik pedig, hogy a *fogyasztókat a belső piac nélkülözhetetlen, felelős gazdasági szereplőiként kell elismerni*. Fontos, hogy a fogyasztók megfelelő információt kapjanak arról az árurol, amelyet meg szeretnének vásárolni, valamint két terméket egymástól meg tudjanak különböztetni, az ne legyen megtévesztő számukra. Hiszen a versenytársak tekintetében is a földrajzi árujelzőknek van élénkítő hatása. A konkurensok lehetőség szerint mindent megtesznek legálisan, vagy akár törvényellenesen, hogy ne kerüljenek ki a versenyből. Elsősorban hasonló minőség és hírnév elérésére törekszenek, ezért termékeiket vagy

¹³² Ugyan még nem lépett hatályba az új, de a Kormány álláspontját támogatva én is azt gondolom, hogy az oltalom szempontjából nem a törvény hatálybalépése az irányadó, hanem a jogszabály elfogadása.

¹³³ EGÉSZSÉGÜGYI ÉS FOGYASZTÓVÉDELMI FŐIGAZGATÓSÁG: *Fogyasztóvédelem az Európai Unióban: 10 alapelv*. Brüsszel: Európai Bizottság, 2005.

hangzatos, vagy az eredetire emlékeztető nevekkal látják el. Azonban ez az eredeti termék teljes és megtévesztő összekeveréséhez vezet¹³⁴.

Ha visszagondolunk a *nemzetközi megállapodásokra* is, azok is hazánk részére részesítik védelemben a Tokaj elnevezést. A *Lisszaboni Megállapodásban* szereplő *származási ország fogalma* szerint ez az az ország, amelynek a neve a terméket híressé tette. Kétséget kizáró módon ez a magyar Tokaji Borvidék. De ugyanitt találjuk a kiváló minőség kategóriáját is. *Ha a magyar tokaji adja a minőségi szintet*, akkor a szlovák bor nem éri el ezt a szintet, tehát következésképpen nem részesülhet védelemben ugyanazon elnevezés alatt. Viszont arról is rendelkezik, hogy azok az országok, amelyek 10 éven keresztül jóhiszeműen használták a borokra vonatkozó megjelöléseket, nekik nem kell megváltoztatni azokat. Itt kérdés a jóhiszeműség, *szerintem a szlovák tokaji használat nem mondható jóhiszeműnek*.

De említhetnénk a *kétoldalú megállapodásokat* is, melyek esetében mindegyikről közös vonásként el lehet mondani, hogy azok kimondják a *Tokaji eredetmegjelölések védelmét*, illetve, hogy *hazánkat illeti meg kizárólagosan ezen kifejezés használata*, és a megállapodásban részes másik fél tartózkodik ezen kifejezés használatától a viszonyosság jegyében.

Ha kicsit szűkebb körben vizsgálódunk, akkor jó példa a *két bortörvény összehasonlítása* itt, mely esetében azt gondolom, hogy kevésbé szigorú a szabályozás a szlovák törvény esetében.

A magyar jogrendszerben a *2004. évi XVIII. törvény* szabályozza a szőlőtermesztést és a borgazdálkodást, és a borágazat szabályozásának komoly hagyományai vannak. A borászatra vonatkozó szabályozásnak a minőség védelme már a kezdetektől fogva a részévé válik. A borászati szabályozás dualista bázissal rendelkezik, vagyis a hegyközségi szervezet elkülönült szabályozása egészíti ki az ágazat előírásait¹³⁵.

A törvény fogalom meghatározásai között megtaláljuk a *borvidék fogalmát*: „olyan termőhelyek összessége, amely több település közigazgatási területére kiterjedően hasonló éghajlati, domborzati, talajtani adottságokkal, jellemző fajtaösszetételű és művelésű

¹³⁴ DR. HERPAY BALÁZSNÉ: *A magyar borgazdaság kihívásai*. Budapest: Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, 1998., 25.

¹³⁵ SZILÁGYI i. m. 198.

ültetvényekkel, sajátos szőlő-és bortermelési hagyományokkal rendelkezik, és amelyről sajátos jellegű borászati termékek származnak”¹³⁶.

A borászati termékek jelölése és kiszerelése kapcsán újabb, az általánosnál szigorúbb szabályokat találunk a tokaji borkülönlegességek esetében, mivel azt közfogyasztás céljára kizárólag üvegpalackban szabad forgalomba hozni.

Az V. fejezet külön foglalkozik a tokaji borvidékkel, ezzel is különlegességét, nagyságát, elismertségét mutatva a tokaji bornak.

Ha a tokaji borvidék területéről borszőlőt, mustot és bort szállítanak ki, akkor ehhez a hegyközségi tanácstól kérelmezni kell a származás helyre utaló megnevezés használatára vonatkozó engedélyt. A bor tárolása kapcsán lényeges előírás, hogy a más termésből származó mustot és bort a területről származó musttól és bortól elkülönítve, külön helyiségben kell tartani.

A törvény meghatározza részletes leírással azokat a borfajtákat, amelyek tokaji borkülönlegességnek minősülnek. Bárki, aki egy adott bort minőségi mutatóiban megváltoztat, vagy az előírtnál más, gyengébb minőségben állít elő, vagy eltér a Bortörvény technológiai előírásaitól, vét az eredetvédelem szabályai ellen. Így egy olyan termék jön létre, amely nem felel meg a termőhelyi vagy borvidéki származásnak és az eredetvédett minőségi kategóriának.

A jogi szempontú megközelítésem kapcsán fontosnak tartom a szlovák törvénykezés változásait is bemutatni, így összehasonlítva a magyar szabályozással¹³⁷, tulajdonképpen a vita kibontakozása kapcsán megmutatják az éppen aktuális álláspont és lépések mögötti szabályozást. Még az 1996. évi szabályozás¹³⁸ számos hiányosságot hordozott magában, amelyeket a következőkben felsorolok, addig a 2009. évi szabályozás némelyeket pótolta.

A szlovák törvény a tokajit fajtamegjelölésként használta: most a tokaji borvidékről származó bor lehet földrajzi jelzés nélküli, azzal ellátott, vagy eredetmegjelöléssel rendelkező bor. Ez nem nyújt megfelelő védelmet a híres tokaji bor számára.

¹³⁶ Bortörvény 2.§ 4.

¹³⁷ Szempontok SZILÁGYI i. m. 350.

¹³⁸ Az 1996. november 23-i szlovákiai bortörvény.

A szlovákiai tokaji terület kérdését szabályozó törvény hiánya¹³⁹: most a Bortörvény 7. §-a tartalmazza a borvidékeket és azok alegységeit. 6 borvidéket különböztet meg, köztük a tokaji borvidék az egyik¹⁴⁰.

Szlovákiában a tokaji borvidék bővítésének tendenciája érvényesül, Magyarországon kétezer hektárral csökkent a tokaj-hegyaljai szőlőtermesztő terület. „A [magyar] törvény azért született, hogy megerősödjék a tokaji bortermelés minősége és gátat szabjon a terület mesterséges bővítésének”¹⁴¹. A tokaji borvidék zárt terület, ennek az egyik oka, hogy oda ne hozhassanak be idegen bort és alapanyagokat. így a külföldi borkereskedő vagy magánfogyasztó ily módon biztosítva van, hogy az a bor, amelyet ő ezen a területen vesz, csak Tokaji bor lehet.

A szlovák tokaji borok literjének *cukortartalma* a 25 grammot is eléri, míg a magyar tokaji a 13 grammot. Ez továbbra is jellemző, nagyon sok cukortartalommal rendelkeznek a törvényben szereplő leírás alapján¹⁴² az ott készített borok.

A hagyományos termelési technológia be nem tartása: ugyan a törvény tartalmazza az egyes tokaji borok elkészítésének szabályait, de ezek figyelembe vétele sokszor elmarad.

A tokaji aszú minőségi kategóriáit, annak részletes szabályozását nem tartalmazta a korábbi törvény, a jelenlegiben ez pótlásra került, viszont van *Szlovákiában 2 puttonyos aszú* is, a magyar szabályozás csak a 3-6 puttonyos aszút ismeri.

A tokaji borok esetében már törvény írja elő, hogy azokat palackozni kell a forgalomba hozatalkor¹⁴³. Valamint nagyon fontos, hogy *azt csak a Szlovák Köztársaságban lehet forgalmazni*.

Továbbra is *hiányzik a független borellenőrzés*. A Kormánynak alárendelten működő Állami Állategészségügyi és Élelmiszerellenőrző Hatóság látja el ezt a feladatot.

A hegyközségi szervezethez hasonló (hangsúlyoznám a hasonló szót) a *Tokay egyesület*¹⁴⁴. Ez egy társulása a borászoknak és a pincészeteknek a tokaji borvidéken. A társulás jogi személyiséggel rendelkezik. Feladatai között szerepel annak meghatározása például, hogy

¹³⁹ Az 1996-os szabály a tokaji borvidék területét 908,6 hektárban állapította meg. A 182/2005. évi törvény azonban a Tokaji borvidék kivételével valamennyi borvidék esetében törvényi szinten, településenként hektárban határozta meg a szőlőtermő területet. A tokaji borvidékre is vonatkozott egy miniszteri rendelet, de ez nem tartalmazta a településekhez tartozó szőlőterületek területi meghatározását. A borvidék területe pedig egyre csak növekedett, ez is volt a szlovák fél elképzelése.

¹⁴⁰ 313/2009. sz. törvény 30.§ (1).

¹⁴¹ Rozgonyi János, a Tokaj Kereskedőház Rt. vezérigazgatója.

¹⁴² 313/2009. sz. törvény 35.§

¹⁴³ 313/2009.sz. törvény 34.§. (4).

¹⁴⁴ 313/2009. sz. törvény 31.§

mikor kezdődik a szüret, dönt az engedélyek kiadásáról a tekintetben, hogy milyen borokat és szőlőket lehet behozni a borvidék területére, valamint rögzíti az exportot erről a területről.

Azonban nem feledkezhethünk meg arról sem, hogy maga a *Hungarikum törvény* a nemzet Hungarikum azonosító értékeként jelöli a tokaji bort, és ez csakis a magyaroké lehet.

A jogi alap mellett viszont fontos a *gazdasági vonatkozása* is a kérdésnek. A földrajzi árujelzők, különösen az eredetmegjelölések fontos szerepet játszanak mind a belföldi piacon, mind pedig a külgazdaságban. Ezt főként a borok vonatkozásában lehet kimondani, amelyeknél a nemzetközi védelem alá eső eredetmegjelölések a védett magyar jelzéseknek pontosan a felét teszik ki. *Az ilyen termékek kedveltsége erőteljes árfelhajtó hatású* elsősorban azért, mert jelentős az áruk presztízs fogyasztása.

XII. BEFEJEZÉS, ÖSSZEGZÉS

Az, hogy a tokaji borok ilyen hírnévre jutottak és a világ ennyi tájára elkerültek, büszkeségre adhat okot. Másrészt azonban a magyar borászat és egyben hazánk jelentős érdeke az, hogy kizárólag a tokaji termőterülethez kapcsolható kiemelkedő minőségű borok „Tokaji”-ként való megnevezése legyen megengedett, és ez az elnevezés használata ne legyen lehetséges más helyről származó borok esetében.

Dr. Szabó Ágnes¹⁴⁵ kérdésekre úgy nyilatkozott, *szakmailag* nem lehet kérdéses, hogy a tokaji borvidékről északra, az eredeti területi besorolást jóval meghaladó területen termelt borok nem lehetnek azonos minőségűek a valódi tokaji borokkal¹⁴⁶, azonban ő a *jogi oldalt* nézve bizonytalan a kedvező döntésben a Bizottság eddigi álláspontját ismerve. Tudniillik az EU mindig is igyekezett kibújni az alól a feladat alól, hogy döntsön a két ország közötti jogvitában.

Számomra is kérdéses, hogy valóban kedvező döntés születik-e hazánk számára, elsőként az a legnagyobb kérdés, hogy a Bizottság jelentésére alapozva, egyáltalán megtámadható-e az E-Bacchus nyilvántartásban szereplő bejegyzés. Bár az is igaz (kissé eltúlzottan bizakodva), hogy egykoron (a 2005-ös olasz döntésben) az Európai Bíróság kizárólag a magyar kereskedők számára ítélte már egyszer a Tokaj név használatát.

Úgy tűnik az eddig történetek alapján¹⁴⁷, és én is ezen az állásponton vagyok, hogy nincs más megoldás, mint *megállapodást kötni* a szlovák féllel a tokaji kérdésben. Kölcsönös kompromisszumokra lesz szükség, azonban itt kérdés, hogy hol az a határ ameddig elmehetünk, de úgy gondolom, hogy erre a válasz már nem a jelen dolgozat feladata. Bár természetesen a legkedvezőbb számunkra az lenne, ha csak a magyar bor kapná meg a Tokaji elnevezést, de leendő jogásként racionálisan gondolkozva (annak ellenére, hogy markánsan a magyar Tokaji védelme mellett állok) el kellene fogadnunk egy olyan egyezséget, amely a 3 régi település esetében megengedi a névhasználatot a szlovák félnek is.

Azt szeretném kihangsúlyozni végszóként, hogy itt *a nehézség nem az egységes szabályozás, vagy éppen megállapodás megkötésében van*, hanem egyszerűen az a tény, hogy a szlovák fél nem tud olyan magas minőségű bort előállítani, mint a tokaji, mert nem adták a hazai

¹⁴⁵ Vidékfejlesztési Minisztérium Jogi Osztályának munkatársa.

¹⁴⁶ IFJ. DR. ZILAI JÁNOS: A tokaji mint eredetmegnevezés. *Borászati füzetek*, 1997/3. 5.

¹⁴⁷ 2012. november 5.

feltételek, és ha ugyanazon követelmények vonatkoznának boraira, akkor jelentős bevételtől esne el, mivel kevesebb bort tudna ezen a néven ténylegesen forgalmazni.

Egy olyan idézettel szeretnék zárni, amely úgy gondolom, hogy teljes mértékben visszaadja jelen dolgozatom hangulatát és minden bizonyíték benne van, hogy miért is érdemes a Tokaji bor az egyedülálló védelemre.

„[...] A Hegyaljait is nőnek tartom, de királynőnek. A magam részéről nem tudnám elképzelni, hogy hosszabb ideig Hegyaljait igyak, bár nem tartom magam hétköznapi embernek. Az egész világ tudja, hogy a helyaljaiak sehol másutt nem található díszei vannak. A borok általában ott élvezhetők maradéktalanul, ahol termettek. Ez egészen természetes; a gyümölcs is fáról tökéletes, mert a szállítás alatt éppen a legnemesebb és legüdítőbb olajok belőle eltűnnek. De nagy díszeitől, mint mondják, a tengeri szállítás sem tudja megfosztani¹⁴⁸[...]”

¹⁴⁸ Hamvas Béla: A bor filozófiája.

IRODALOM JEGYZÉK

1. BOTOS Ernő Péter – MARCINKÓ Ferenc: *Tokaj-boratlász*. Budapest: Bor-Kép, 2005.
2. BOTOS ERNŐ PÉTER: *Eredetvédelem és intézményrendszer*. Balatonfüred: Pelsovin Bt., 1998.
3. CSÖRNÖK MARIANN: *Királyi borok útja – Tokaj*. Miskolc: Tállya Jövőjéért Alapítvány, 2004.
4. DÉKÁNY Tibor - TÉCSI Zoltán: *A tokaji borvidék: világörökség*. Budapest: Corvina kiadó, 2010.
5. DR. BOGNÁR Istvánné – DR. PÁLOS György – DR. VÉKÁS Gusztáv – VINCZE Attila: *Műszaki szellemi termékek jogszabályai II. kötet*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1979.
6. DR. BOTOS Ernő Péter - KECSKÉS László: Az eredetvédelmi rendszer kiépítése a hazai szőlő-és bortermelésben In DR. UZONYI GYÖRGYNÉ: *Marketing és Minőség az átalakuló élelmiszergazdaságban*. Az 1991. október 15-16-i nemzetközi konferencián elhangzott előadások. Budapest, 1991.
7. DR. EPERJESI Imre – DR. ZILAI János – ZILAI Zoltán: *Szőlő és Bor évkönyve*. Budapest: Magyar Szőlő és Borkultúra Alapítvány, 1997.
8. DR. FRISNYÁK SÁNDOR: *Tállya*. Tállya: Borsodi Nyomda Kft., 1994.
9. DR. HERPAY BALÁZSNÉ: *A magyar borgazdaság kihívásai*. Budapest: Mezőgazdasági Szaktudás Kiadó, 1998.
10. DR. KISS ELIZA: *Borjogász*. Lajosmizse: Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, 2008.
11. DR. URBÁN ANDRÁS: Származás és Eredetvédelem. In DR. EPERJESI IMRE – DR. ZILAI JÁNOS – ZILAI ZOLTÁN: *Szőlő és Bor Évkönyve*. Budapest: Magyar Szőlő- és Borkultúra Alapítvány, 1997.
12. EGÉSZSÉGÜGYI ÉS FOGYASZTÓVÉDELMI FŐIGAZGATÓSÁG: *Fogyasztóvédelem az Európai Unióban: 10 alapelv*. Brüsszel: Európai Bizottság, 2005.
13. HALÁSZ ZOLTÁN: *Könyv a magyar borról*. Békéscsaba: Corvina Kiadó, 1981.
14. HANS AMEROSI: *Wein von A bis Z - Der neue grosse Ambrosi Vollständig aktualisierte Ausgab*. Bindlach: Gondrom Verlag GmbH, 2002.
15. <http://ec.europa.eu/agriculture/markets/wine/ebacchus/index.cfm?event=pwelcome&language=HU>
16. <http://internet.sk/mediakurier/madarsko/e17.htm>

17. http://vedjegy.blog.hu/2012/01/31/_a_szlovak_tokaji_ujratoltve
18. <http://www.jogiforum.hu/hirek/27202>
19. http://www.uksup.sk/download/legislativa/2009/20090630_zakon_313-2009.pdf
20. HUGH Johnson - JANCIS Robinson: *A világ boratlasza*. Budapest: Park Könyvkiadó, 2002.
21. LÁ CZAY SZABÓ LÁ SZLÓ: *A Tokaji borvidék részére alkotandó kivételes rendszabályok tervezete*. Sátoraljaújhely: Zemplén Nyomdája, 1904.
22. LIPTAI ALBERT: *A Tokaj-Hegyalja jövője - A tokaji borkérdés megoldására irányuló javaslat*. Budapest: Pátria Nyomda, 1910.
23. Magyar Közlöny különszám: Szőlészettel és borászattal kapcsolatos jogszabályok gyűjteménye
24. MER CZ Árpád - KÁDÁR Gyula: *Borászati kislexikon*. Budapest: Mezőgazda Kiadó, 1998.
25. ROMSICS IGNÁC: *A párizsi békeszerződés*. Budapest: Osiris Kiadó, 2006.
26. SZABÓ - JILEK JENŐ: *Nagy hírű boraink. A tokaji borok életútja*. Budapest: Mezőgazdasági Kiadó, 1977.
27. SZABÓ Marcel – GYENEY Laura – LÁNCOS Petra Lea: *Bevezetés az Európai Unió egyes politikáiba*. Budapest: Szent István Társulat, 2011.
28. SZILÁGYI JÁNOS EDE: *Eredetvédelmi kérdések a borjogban*. Miskolc: Novotni Kiadó, 2009.
29. T-194/10. sz. ügy kapcsán E. Coulon (Törvényszék Hivatalvezetője) által készített jelentés a tárgyalásra.
30. TAAR FERENC: *S.O.S - Tokaji!: veszélyben a borok királya*. Debrecen: Piremon Kiadó, 1991.
31. TATTAY Levente – PINTZ György – POGÁCSÁS Anett: *Szellemi alkotások joga*. Budapest: Szent István Társulat, 2011.
32. TATTAY LEVENTE: *A bor és az agrártermékek eredetvédelme*. Budapest: Mezőgazda Kiadó, 2001.
33. TREŠTYÁNSZKI TÍMEA: *Magyar szőlő-és borágazat értékelése és lehetőségei az EU csatlakozás tükrében, különös tekintettel a marketing szerepére*. Budapest: BGF KKFK Elektronikus Könyvtár, 2003.
34. VÉCSEY AURÉL: *Magyar tragédia – a trianoni békediktátum*. Budapest: Szalay Könyvek, 2012.

FOLYÓIRATOK

1. EURÓPAI UNIÓ HIVATALOS LAPJA L 148/1.
2. EURÓPAI UNIÓ HIVATALOS LAPJA L 93/12.
3. FRECH MAGDA: Bor-ászok. *Magyar Nemzet*, 2001. december 15.
4. HAZAFI LÁSZLÓ: Tokaji Ügy - Átmenet Ausztráliának. *Világgazdaság*, 2007. június.
5. HORVÁTH CSABA: „Szlovák Tokaji”, *Borászati füzetek* 1997/1.
6. IFJ. DR. ZILAI JÁNOS: A tokaji mint eredetmegnevezés. *Borászati füzetek*, 1997/3.
7. KELEMEN ZOLTÁN: Vita a magyar-szlovák boralkuról. *HVG*, 2004. május 15.
8. MEDVECZKY ATTILA: Véget ér-e a Tokaj-borháború? *Magyar Fórum*, 2011. január 27.
9. MUNKÁCSI PÉTER: A TRIPS Megállapodás az Európai Bíróság döntéseiben. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2008/5.
10. MÜLLER ISTVÁN: Őrizzük a Tokaji hagyományt! De melyiket? *Borászati füzetek*, 2006/1.
11. PUTSAY GÁBOR: Tokaj szlovák névbitorlói. *Magyar Hírlap*, 2010. május 12.
12. TATTAY LEVENTE: A földrajzi árujelzők nemzetközi szabályozása. *Gazdaság és Jog*, 1996/12.
13. TATTAY LEVENTE: A földrajzi megjelölések védelme az Amerikai Egyesült Államokban. *Jogtudományi Közlöny*, 2000. május.
14. TATTAY LEVENTE: Az Európai Unió eredetvédelmi rendszere és Magyarország. *Külvgazdaság*, 1997/6.

JOGFORRÁSOK

1. 1908. évi 112. számú rendelet az 1908-as Bortörvény végrehajtására.
2. 1908. évi XLVII. törvénycikk a borhamisításnak és hamisított bor forgalomba hozatalának tilalmazásáról.
3. 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről.
4. 1991-es Európai Megállapodás és az annak részét képező Ideiglenes Megállapodás
5. 2004. évi XVIII. törvény a szőlőtermesztésről és a borgazdálkodásról.
6. 2006/232/EK tanácsi határozat az Európai Közösség és az Amerikai Egyesült Államok között létrejött borkereskedelemről szóló megállapodásról.
7. 2011. április 25. Alaptörvény.
8. 2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról.
9. 753/2002/EK rendelet az egyes borászati termékek leírása, jelölése, kiszerelése és oltalma tekintetében az 1493/1999/EK tanácsi rendelet alkalmazására vonatkozó egyes szabályok megállapításáról
10. 97/2004. (VI. 3.) FVM rendelet a borok eredetvédelmi szabályairól.
11. 99/2004. (VI. 3.) FVM rendelet a borok előállításáról.
12. A Magyar Köztársaság és az Európai Közösség között a bormegnevezések kölcsönös védelméről és ellenőrzéséről szóló Brüsszelben 1993. november 29-én aláírt Megállapodás.
13. A mezőgazdasági termékek és élelmiszerek földrajzi jelzéseinek és eredetmegjelöléseinek oltalmáról szóló 510/2006 EK tanácsi rendelet.
14. A szellemi tulajdon kereskedelmi vonatkozású aspektusairól szóló Egyezmény – 1993
15. A Szlovák Nemzeti Tanács és a Szlovák Köztársaság által 2009. június 30-án elfogadott 313/2009 sz. törvény a szőlészetéről és a borkészítésről.
16. A Tanács 1234/2007/EK rendelete a mezőgazdasági piacok közös szervezésének létrehozásáról, valamint egyes mezőgazdasági termékekre vonatkozó egyedi rendelkezésekről.
17. A Tanács 1493/1999/EK rendelete a borpiac közös szervezéséről.
18. A Tanács 479/2008/ EK rendelete a borpiac közös szervezéséről, az 1493/1999/EK, az 1782/2003/EK, az 1290/2005/EK és a 3/2008/EK rendelet módosításáról, valamint a 2392/86/EGK és az 1493/1999/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről
19. A védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény.

20. Az 1996. november 23-i szlovákiai bortörvény.
21. Az eredetmegjelölések oltalmára és nemzetközi lajstromozásra vonatkozó 1958. évi október 31-i Lisszaboni Megállapodás
22. Az ipari tulajdon oltalmáról létesült Párizsi Unió Egyezmény - 1883
23. C-347/03. sz. ügy.
24. EU és Ausztrália között létrejött bormegnevezésekről szóló megállapodás. – 2008.
25. Magyar Köztársaság Csatlakozási szerződése az Európai Unióhoz.